Адыгэ макъ

№ 129 (19894)

2011-рэ илъэс

ГЪУБДЖ

БЭДЗЭОГЪУМ и 5

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэ иунашъу

Рэзэныгъэ тхылъ афэгъэшъошэгъэным ехьылIагъ

Якъулыкъу гъэхъэгъэшхохэр зэрэщашIыгъэхэм ыкIи Урысые Федерацием хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ гъогум щыщынэгъончъэнымкIэ и Къэралыгъо инспекцие зызэхащагъэр илъэс 75-рэ зэрэхъурэм афэшI Адыгэ Республикэм хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ и ГИБДД и ГъэIорышIапIэ мыщ фэдэ иIофышIэхэм рэзэныгъэ тхылъ афэгъэшъошэгъэнэу:

1) **ПIатIэкъо Мосэ Ерэджыб ыкъом** — Адыгэ РеспубликэмкIэ МВД-м и ГИБДД и ДПС и ОБ ивзвод иинспектор, милицием имайор;

2) **Тернавщенко Алексей Виктор ыкъом** — Адыгэ РеспубликэмкIэ МВД-м и ГИБДД и ДПС и ОБ ивзвод иинспектор, милицием икапитан;

3) **ЛIыхэсэ Юрэ Чэсэбый ыкъом** — Адыгэ РеспубликэмкIэ МВД-м и ГИБДД и ГъэIорышIапIэ ипащэ, милицием иполковник;

4) **Цуекъо Арамбый Юсыф ыкъом** — Адыгэ РеспубликэмкIэ МВД-м и ГИБДД и ДПС и ОБ и ДПС-у N 1-м иротэ иинспектор шъхьаIэ, милицием истаршэ лейтенант.

Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэ ипшъэрылъхэр зыгъэцакIэу КЪУМПIЫЛ Мурат

къ. Мыекъуапэ,
бэдзэогъум и 1, 2011-рэ илъэс
N 112-рг

Къыхэлэжьэнхэу етэгъэблагъэх

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм культурэмкIэ, унагъохэм яIофхэмкIэ ыкIи общественнэ организациехэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ икомитет Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм социальнэ политикэмкIэ ыкIи псауныгъэм икъэухъумэнкIэ икомитет игъусэу 2011-рэ илъэсым бэдзэогъум и 13-м сыхьатыр 10-рэ такъикъ 30-м зэхэсыгъохэр зыщыкIохэрэ Залышхом «Адыгеим ичернобыльцэхэр: социальнэ IэпыIэгъумрэ псауныгъэм икъэухъумэнрэ» зыфиIорэ IофыгъомкIэ парламент едэIунхэр щызэхещэх.

Мыщ къыхэлэжьэнхэу етэгъэблагъэх Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатхэр, Адыгэ Республикэм иминистерствэхэмрэ иведомствэхэмрэ яIэшъхьэтетхэр, лIыкIо органхэм ятхьаматэхэр, Адыгэ Республикэм икъалэхэмрэ ирайонхэмрэ ямуниципальнэ образованиехэм яадминистрациехэм япащэхэр, общественнэ организациехэмрэ къэбар жъугъэм иамалхэмрэ ялIыкIохэр.

Спорт псэуалъэхэмрэ щыIэныгъэмрэ

Тульскэм стадионыр къыщызэIуахыжьыгъ

Мыекъопэ районым игупчэу Тульскэм истадионэу «Олимпыр» агъэцэкIэжьи, итеплъэкIэ нахь дахэ хъугъэу къызэIуахыжьыгъ. Ащ фэгъэхьыгъэ зэхахьэм Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэ ипшъэрылъхэр зыгъэцакIэу КъумпIыл Мурат, федеральнэ инспектор шъхьаIэу ЛIыIужъу Адам, Правительствэмрэ Мыекъопэ районымрэ якъулыкъушIэхэр, физкультурэмрэ спортымрэ зышIогъэшIэгъонхэр, кIэлэеджакIохэр хэлэжьагъэх.

Псы къиугъэр стадионым къыкIауи, футбол ешIэпIэ зэтегъэпсыхьагъэр лъэшэу зэщигъэкъогъагъ. Ащ дакIоу, стадионыр жъы зэрэхъугъэм фэшI, гъэцэкIэжьын IофшIэнхэри ищыкIэгъагъэх.

(ИкIэух я 2-рэ н. ит).

IункIыбзэхэр аратыжьыгъэх, афэгушIуагъэх

Гъогур щынэгъончъэнымкIэ Къэралыгъо инспекцием зызэхащагъэр илъэс 75-рэ зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъэ зэхахьэу АР-м и Правительствэ и Унэ дэжь щыкIуагъэм къекIолIагъэх Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэ ипшъэрылъхэр зыгъэцэкIэрэ КъумпIыл Мурат, федеральнэ инспектор шъхьаIэу ЛIыIужъу Адам, АР-м иминистрэхэм я Кабинет хэтхэр, АР-м и Парламент идепутатхэр, гъогу-патруль къулыкъум иIофышIэхэр, нэмыкIхэри.

ИщыIэныгъэ гъогу ГИБДД-м езыпхыгъэ пстэуми КъумпIыл Мурат пэублэм игуапэу къащыфэгушIуагъ, гъэхъагъэхэр ашIыхэзэ ыпэкIэ лъыкIотэнхэу къафэлъэIуагъ. Республикэ программэу «Гъогур щынэгъончъэныр» зыфиIорэм игъэцэкIэн къыдыхэлъытагъэу къафащэфыгъэ патруль машини 8-м, федеральнэ бюджетым ишIуагъэкIэ къаIэкIэхьэгъэ автотранспорти 5-м (зэкIэмкIи машинэ 13) яIункIыбзэхэр къулыкъушIэхэм торжественнэу аритыжьыгъэх.

Мы аужырэ илъэсхэр пштэмэ, федеральнэ ыкIи республикэ программэхэм яшIуагъэкIэ АР-м и ГИБДД автомобиль 39-рэ къыIэкIэхьагъ, оборудование зэфэшъхьафхэр, видеокамерэхэр, нэмыкI пкъыгъоу ищыкIагъэхэр къыфащэфыгъэх. ТапэкIи а IофшIэныр лъагъэкIотэн гухэлъ яI.

Адыгеим щыпсэурэ нэбгырэ мин 440-м автотранспорт мини 130-м ехъу атегощагъ. УрысыемкIэ ар анахь гъэхъэгъэ инхэм ащыщ. Автомобильхэм япчъагъэ хэпшIыкIэу илъэс къэс зэрэхахъорэм дакIоу, ГИБДД-м икъулыкъушIэхэми пшъэдэкIыжьэу ахьырэр къагурыIозэ, гъогур щынэгъончъэным, водительхэм IэпыIэгъу афэхъунхэм анаIэ тырагъэтын зэрэфаер КъумпIыл Мурат къыIуагъ.

— ПравэухъумэкIо системэм джырэ лъэхъаным щыкIорэ зэхъокIыныгъэхэм къулыкъушIэхэм аттестацием икIэрыкIэу акIужьыныр, нэбгырэ пэпчъ пшъэдэкIыжьэу ыхьырэр нахь гъэлъэшыгъэныр къегъэнафэх, — къыIуагъ КъумпIыл Мурат. — Ар Адыгеим тэрэзэу щызэшIохыгъэныр, къэралыгъом ипащэхэм унашъоу ашIыхэрэр гъэцэкIэгъэнхэр пшъэрылъ шъхьаIэу щытынхэ фае.

* * *

Мы мэфэ дэдэм культурэм и Унэу Мыекъуапэ дэтым щыкIогъэ торжественнэ зэхахьэм республикэм ипащэхэр, ГИБДД-м иIофышIэхэр, ветеранхэр, нэмыкIхэри хэлэжьагъэх.

Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий Медведевым ишIуфэс тхылъ итхагъэм къэзэрэугъоигъэхэр щигъэгъозагъэх федеральнэ инспектор шъхьаIэу ЛIыIужъу Адам. УФ-м и Президент и Полномочнэ лIыкIоу Къыблэ федеральнэ шъолъырым щыIэ Владимир Устиновым ыцIэкIи, ежь ышъхьэкIи зимэфэкI хэзыгъэунэфыкIыхэрэм къафэгушIуагъ, гущыIэ дэхабэ къапигъохыгъ.

УФ-м хэгъэгу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ ипащэу Рашид Нургалиевыр Къэралыгъо автоинспекцием икъулыкъушIэхэм къазыщыфэгушIорэ тхыгъэм къеджагъ АР-м и МВД ипащэу Александр Речицкэр.

— ЩынэгъончъэнымкIэ инспекциеу илъэс 75-рэ гъогур къэзыкIугъэм икъулыкъушIэхэм сыдигъуи япшъэрылъхэр щытхъу хэлъэу агъэцэкIэным, автомобильхэм язекIон тэрэзэу зэхэщэгъэным, цIыфхэм IэпыIэгъу афэхъугъэным анаIэ тырагъэтыгъ ыкIи тырагъэты, — къыIуагъ КъумпIыл Мурат. — Адыгеим игугъу дахэкIэ ашIыным пае гъогу-патруль къулыкъум иIофшIэн зэрэзэхищэрэм, хьакIэу республикэм къакIохэрэм зэрапэгъокIыхэрэм мэхьанэшхо иI. Ащ дакIоу ГИБДД-м иIофышIэхэм тапэкIи зэрифэшъуашэм тетэу къулыкъур зэрахьыщтым, екIолIакIэхэр къагъотыхэзэ, Адыгеим, Урысыем ясоциальнэ-экономикэ зытет нахьышIу шIыгъэным зэрэфэлэжьэщтхэм сицыхьэ телъ. Ныбджэгъу лъапIэхэр, псауныгъэ пытэ шъуиIэу, шъуибын-унагъохэм шъуадатхъэу, гъэхъэгъэшIухэр шъушIыхэзэ ыпэкIэ шъулъыкIотэнэу шъуфэсэIо.

Гъогур щынэгъончъэнымкIэ Къэралыгъо инспекцием зызэхащагъэр илъэс 75-рэ зэрэхъугъэм ыкIи илъэс зэкIэлъыкIохэм чанэу Iоф зэрашIагъэм афэшI АР-м и ЛIышъхьэ ирэзэныгъэ тхылъхэр къулыкъушIэ нэбгырэ заулэм аратыжьыгъ. Джащ фэдэу АР-м и Парламент ищытхъу ыкIи рэзэныгъэ тхылъхэр афагъэшъошагъэх. Творческэ коллективхэм, орэдыIохэм къатыгъэ мэфэкI концертым къэзэрэугъоигъэхэр ягуапэу еплъыгъэх.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

Тульскэм стадионыр къыщызэIуахыжьыгъ

(Апэрэ нэкIуб. къыщежьэ).

1972-рэ илъэсым Тульскэм стадион щашIынэу щаублэгъагъ. Райисполкомым итхьаматэу а лъэхъаным щытыгъэ Андрей Мациевыр, ащ игуадзэу Николай Чернышовыр кIэщакIо фэхъухи, спорт гупчэм ишIын фежьэгъагъэх. Чекистэу Есоян псэолъэшIэу, зэхэщакIоу стадионым игъэпсын иIагъэу къаIотэжьы. 1981-рэ илъэсым стадионыр къызэIуахыгъагъ.

Районым спорт гупчэ иIэ зэрэхъугъэм ишIуагъэкIэ футбол, нэмыкI командэхэр щызэхащагъэх. Клубэу «Урожаир» Краснодар краим футболымкIэ гъогогъуи 4 ичемпион хъугъэ, краим ихэушъхьафыкIыгъэ кубок къыдихыгъ, Адыгеим гъэхъагъэхэр щишIыгъэх. А илъэсхэм командэм икапитаныгъ псэолъэшIынымкIэ министрэ гуадзэу щытыгъэ Валерий Картамышевыр. Джы ар псэолъэшIынымкIэ, транспортымкIэ, ЖКХ-мкIэ ыкIи гъогу хъызмэтымкIэ республикэм иминистр.

Адыгэ Республикэм и ЛIышъхьэ ипшъэрылъхэр зыгъэцэкIэрэ КъумпIыл Мурат зэхахьэм хэлажьэрэмэ къафэгушIуагъ. Валерий Картамышевым къыщыригъэжьи, стадионым игъэцэкIэжьын хэлэжьагъэмэ къащытхъугъ. Партиеу «Единэ Россиер» IэпыIэгъу къафэхъуи, сомэ миллион 14 стадионым игъэпсыжьын пэIуагъэхьагъ.

Физкультурэмрэ спортымрэ зягъэушъомбгъугъэным, цIыфмэ япсауныгъэ гъэпытэгъэным, ныбжьыкIэхэр спортым хэщэгъэнхэм афэшI, партиеу «Единэ Россием» ишIуагъэкIэ, Мыекъопэ районым сомэ миллиони 7,5-рэ джыри къызэрэратыщтыр КъумпIыл Мурат къыIуагъ.

Адыгэ Республикэр илъэс 20, космосым цIыфыр апэу зыбыбыгъэр илъэс 50 зэрэхъугъэхэм, районым щыпсэурэмэ япсаунын гъэ гъэпытэгъэным, ящыIакIэ нахьышIу шIыгъэным зэхахьэр афэгъэхьыгъагъ. Партиеу «Единэ Россием» и Адыгэ шъолъыр къутамэ иполитсовет и Секретарэу Iащэ Мухьамэд, Мыекъопэ районым иадминистрацие ипащэу Евгений Ковалевыр, АР-м иминистрэу Валерий Картамышевыр, нэмыкIхэри зэIукIэм къыщыгущыIагъэх.

ДШИ «Олимпым» зыщызыгъэсэрэ кIэлэцIыкIумэ гимнастикэмкIэ яIэпэIэсэныгъэ къагъэлъэгъуагъ, футбол ешIапIэм щыуджыгъэх.

Мыекъопэ районым икомандэу «Урожаир» Краснодар краим изэнэкъокъоу апшъэрэ купым щыкIорэм хэлажьэ, Юрий Фомичевыр тренер шъхьаIэу командэм иI.

— Я 7-рэ чIыпIэм «Урожаир» щыI. Джы тистадион командэр щешIэзэ ышIыщт, футболыр зикIасэхэр ыгъэгушIонхэу тэгугъэ, — къытаIуагъ Валерий Картамышевымрэ Евгений Ковалевымрэ. ТизэдэгущыIэгъу къыхэлэжьагъ Адыгэ Республикэм физкультурэмкIэ ыкIи спортымкIэ и Комитет итхьаматэу Хьасанэкъо Муратэ. Спортыр зикIасэмэ М. Хьасанэкъор залъэгъум, къыгоуцохэзэ нэпэеплъ сурэтхэр атырахыгъэх.

САХЬИДЭКЪО Нурбый.

Сурэтыр зэхахьэм къыщытырахыгъ.

Партизанхэм ямэфэкI хагъэунэфыкIыгъ

Мэкъуогъум и 29-м партизанхэм я Мафэ Урысыем щыхагъэунэфыкIыгъ. Ар Урысые Федерацием и Президент 2009-рэ илъэсым ышIыгъэ унашъом тегъэпсыкIыгъэу илъэсищ хъугъэу агъэмэфэкIы.

ЗэкIэми тыщыгъуаз 1942-рэ илъэсым ишышъхьэIу мазэ нэмыц-фашистыдзэхэм Адыгеим ичIыгу зэраубытыгъагъэм, мэзихэ зэраIыгъыгъэм. А уахътэм къыкIоцI партизанхэм яподпольнэ гупчэ поселкэу Гъозэрыплъэ дэтыгъ. Ащ партизан купхэм пэщэныгъэ адызэрихьэщтыгъ. Адыгеим имэзхэм ыкIи ахэм къапыщылъ чIыгоу Краснодар краим къыгъэгъунэщтыгъэм ащызэхащэгъагъ партизан куп (отряд) 18. Ахэр Мыекъопэ, Джэджэ, Шэуджэн, Коцхьэблэ, Тульскэ, Курганинскэ, Лабинскэ районхэм ыкIи нэмыкIхэм якупыгъэх.

Партизанхэм я Мафэ тефэу ветеранхэм я Мыекъопэ къэлэ Совет щызэхащэгъэ зэхахьэм къырагъэблэгъагъэх Хэгъэгу зэошхом илъэхъан партизаныгъэхэу Тыу Аминэрэ Надежда Васильевамрэ. Ахэм ягъусагъ партизан купым хэтыгъэу, зэкIэмэ анахь ныбжьыкIагъэу Элеонора Козначеевар.

Зэхахьэр къызэIуихыгъ ыкIи зэрищагъ ветеранхэм я Адыгэ республикэ Совет итхьаматэу Г. В. Бартащук. Апэу гущыIэр ащ ритыгъ Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралыгъохэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет итхьаматэу Шъхьэлэхъо Аскэр. Ар игуапэу къафэгушIуагъ партизанхэм ямэфэкI пае ыкIи къэгъэгъэ Iэрамхэм шIухьафтынхэр ягъусэхэу аритыгъэх. Ахэм адакIоу псауныгъэ пытэрэ щыIэкIэ-псэукIэ дахэрэ яIэмэ зэрэшIоигъор къариIуагъ.

Зэхэсыгъом къыщыгущыIагъэх ыкIи партизанхэм къафэгушIуагъэх Хэгъэгу зэошхом хэтыгъэ ветеранхэу В. Г. Усольцевыр, А. Г. Коваленкэр, П.В. Синюгиныр, нэмыкIхэри.

Мы мафэм Хэгъэгу зэошхом иветеранхэр Мыекъопэ районым кIуагъэх ыкIи саугъэтэу станицэу Даховскэм дэтым къэгъагъэхэр кIэралъхьагъэх. Мы чIыпIэм 1942-рэ илъэсым партизанхэмрэ советскэ цIыфхэу лажьэ зимыIэхэмрэ нэмыцфашист техакIохэм зэрэщаукIыгъагъэхэм ишыхьатэу а саугъэтыр агъэуцугъ. Партизан купхэм агъэхъагъэхэм яхьылIагъэу къэзэрэугъоигъэхэм къэбархэр къафиIотагъ Хэгъэгу зэошхом иветеранэу М. Ф. Романовым.

ШЫМЫГЪЭХЪУ Мурат.
Ветеранхэм я Адыгэ республикэ Совет ипресс-секретарь.

ПIалъэр лъагъэкIотагъ

Тикъэралыгъо къыщыдэкIырэ законхэм зэпымыоу зэхъокIыныгъэхэр е хэгъэхъожьынхэр афашIых. Джащ фэдэу дзэ дэщыным фэгъэхьыгъэ законым истатьяу N 24-м иятIонэрэ Iахь зэхъокIыныгъэ фашIыгъ.
Ащ фэгъэхьыгъэу республикэ дзэ комиссариатым дэщынымкIэ иотдел ипащэу Александр Егоровым къэдгъэIотагъ.

— НыбжьыкIэу гурыт гъэсэныгъэ зэзыгъэгъотыгъэм ыныбжь емылъытыгъэу, иеджэн апшъэрэ еджапIэм щылъигъэкIуатэ шIоигъомэ, къулыкъур пэрыохъу фэхъущтэп, — еIо Александр Егоровым. — Чъэпыогъум и 1-м нэс апшъэрэ гъэсэныгъэ зыщызэрагъэгъотырэ учреждениеи очнэ шIыкIэм тетэу еджэнэу чIэхьащтхэм ядзэдэщыгъо пIалъэ лъагъэкIотагъ, илъэситфэ ахэм зэпамыгъэоу еджэнхэ амал яIэщт.

ЩыIэх ныбжьыкIэхэу апэ къулыкъур ахьынышъ, нэужым еджэным зыфэзыгъазэ зышIоигъохэри. Шъхьадж зыфэе шIыкIэр джы къыхихын амал щыIэ хъугъэ.

IЭШЪЫНЭ Сусан.

Прокуратурэм иуплъэкIунхэр

ЧIыгу Iахьхэр хэбзэнчъэу къызыIэкIагъэхьагъэх

ЧIыгу Iахьхэм ягъэфедэн фэгъэхьыгъэ законыр Мыекъопэ районым зэрэщагъэцакIэрэр прокуратурэм зеуплъэкIум, Побединскэ къоджэ псэупIэм хэукъоныгъэхэр къыщыхигъэщыгъэх. Мыщ иадминистрацие Iоф щызышIэрэ нэбгыритIум ежьхэр зэгурыIохэу тхылъ нэпцIхэр агъэхьазырыхи, чIыгу Iахьхэр къызыIэкIагъэхьагъэхэу къычIэщыгъ. ЯIэнатIэ зэрагъэфедагъэм ыкIи хъоршэрыгъэ зэрэзэрахьагъэм апае ахэм уголовнэ Iофхэр къафызэIуахыгъэх.

ПэшIорыгъэшъэу къызэралъытагъэмкIэ, пстэумкIи сомэ мин 340-рэ ахэм къэралыгъом зэрар къыфахьыгъ. Мы уахътэм зэхэфынхэр макIох.

Врач шъхьаIэм уголовнэ Iоф къыфызэIуахыгъ

Шэуджэн районым ипрокуратурэ сымэджэщым уплъэкIунхэр зыщызэхещэхэм, ащ иврач шъхьаIэ законыр ыукъуагъэу къыхигъэщыгъ. Физиотерапевтэу щылэжьэщтыгъэ бзылъфыгъэр 2010-рэ илъэсым мэзаем и 1-м ежь ишIоигъоныгъэкIэ IукIыжьыгъ. Врач шъхьаIэу Хьакъунэ Изабеллэ а илъэс дэдэм ишышъхьэIу мазэ бзылъфыгъэр икIэрыкIэу къыштэжьыгъэу унэшъо нэпцI ытхыгъ ыкIи ежь иунашъокIэ страхованиемкIэ организацием тхылъ нэпцIхэр агъэхьыгъэх.

Врач шъхьаIэм «ишIуагъэкIэ» физиотерапевтическэ фэIо-фашIэу сымаджэхэм афагъэцакIэхэрэм апэIуагъэхьанэу бюджет ахъщэм къыхэхыгъэ сомэ мин 240-рэ сымэджэщым къыфэкIуагъ. Ащ имызакъоу, физиотерапевтым илэжьапкIэ 2010-рэ илъэсым ишышъхьэIу мазэ къыщегъэжьагъэу 2011-рэ илъэсым имэлылъфэгъу мазэ нэс ежь Хьакъунэ Изабеллэ къыфэкIуагъ. Ар сомэ мин 19-м ехъу.

Врач шъхьаIэм хъоршэрыгъэ зэрэзэрихьагъэм ыкIи иIэнатIэ мытэрэзэу зэригъэфедагъэм апае УФ-м следствиехэмкIэ и Комитет следствиехэмкIэ и ГъэIорышIапIэу АР-м щыIэм Джэджэ районымкIэ имежрайоннэ отдел уголовнэ IофитIу къызэIуихыгъ. Бюджет ахъщэм къыхэхыгъэ сомэ мин 240-р зыдэкIуагъэри зэхафы.

МашIом ищынагъо щыI

ГъэрекIо Урысыем имэзхэм закъыщызыштэгъэгъэ машIом цIыфыбэмэ зэрарышхо къафихьыгъ. Хэгъэгум икъэлэ шъхьаIэ Iугъом къыхэкIэу гумэкIыгъошхо хэтыгъ. Джыри мафэхэр зэрэфабэхэм къыхэкIэу машIом ищынагъо зэрэщыIэр, гъэрекIорэ тхьамыкIагъом къыгъэзэжьын зэрилъэкIыщтыр специалистхэм къаIо.
ГъэрекIорэ тхьамыкIагъор мэзым щашIыгъэ машIом е амыгъэкIосэжьыгъэ тутыным къахэкIыгъэу алъытэ. Зызыгъэпсэфыхэрэр мэзым зэрэщызекIонхэ фаем къытегущыIэ МЧС-м иIофышIэу Хьажэукъо Людмилэ.

Специалистым къызэриIорэмкIэ, мэзым къыщыхъурэ машIом инахьыбэ дэдэр зилажьэр цIыфхэр арых. Ахэм мэзым Iоф щашIэ е зыщагъэпсэфы хъумэ, машIо къэмыхъуным ишапхъэхэр зэрамыгъэцакIэхэрэр ары тхьамыкIагъор къызыхэкIырэр. Статистикэм къызэригъэлъагъорэмкIэ, машIом епхыгъэ хъугъэ-шIэгъи 10-м щыщэу 9-р цIыфым илажьэкIэ мэхъу.

МашIом инахьыбэр къызыщыхъурэр зызыщагъэпсэфыгъэ, хьаIухэр, цумпэхэр къызыщаугъоирэ ыкIи зыщышэкIохэрэ чIыпIэхэр арых. ШэкIорэ цIыфыр зыокIэ, ишхонч къикIыгъэ мэшIо тхъуабзэр уц гъугъэм зыхафэкIэ, ащ къыкIегъанэ. ЕтIанэ мэзым бэрэ уащыIукIэу мэхъу апч бэшэрэб нэкIхэу зэтетэкъуагъэу щылъхэм. Апчым бэрэ тыгъэр къытепсэмэ, къыкIэзыгъэнэрэ линзэм иIоф ыгъэцакIэу мэхъу. Ащ тетэу къэхъурэ мэшIо цIыкIум тхьамыкIагъор къыкIэлъыкIон ылъэкIыщт.

Статистикэм къызэригъэлъагъорэмкIэ, зыгъэпсэфыгъо мафэхэу цIыфхэр нахьыбэу мэзым зыкIохэрэр ары машIом ипчъагъэ зыхахъорэр.

Мэзым ухэты зыхъукIэ, тутын уемышъомэ нахьышIу, ау уемышъо мыхъущтэу ар хэбгъэнагъэмэ, зэрэбгъэкIосэжьын фаер пщыгъупшэ хъущтэп. Уц гъугъэу чъыг чIэгъмэ ачIэтым псынкIэу къыкIэнэн ылъэкIыщт, ащ уфэсакъын фае. МашIо къэмыхъунымкIэ цIыфыр мэзым зэрэщызекIорэм бэ елъытыгъэр.

Мэзым машIом зыкъыщиштагъэмэ, ар шIэхэу бгъэкIосэн фае. Ор-орэу умыгъэкIосэшъурэмэ, псынкIэу мэшIогъэкIосэ къулыкъум макъэ ебгъэIун фае.

Мэзым гъэпсэфакIо шъукIуагъэу машIо шъошIымэ, къызыкIэнэн зылъэкIынэу а чIыпIэм Iулъыр Iушъух. МэшIошIыпIэм псы Iутыным шъунаIэ тежъугъэт. Чъыгмэ апэблагъэу машIо щышъумышI, сыда пIомэ машIом ахэр елыгъох, хъыбэй ешIых, етIанэ хьацIэпIэцIэ кIуапIэ мэхъух. Чъыгхэр зытыраупкIыгъэ чIыпIэхэм машIо ащышъумышI, сыда пIомэ чIыпIэ нэкIхэм машIом нахь псынкIэу защедзы. Зыщышъумыгъэгъупш, машIо къэмыхъунымкIэ нэбгырэ пэпчъ бэ зэрелъытыгъэр.

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ

Нахь псынкIэу кIуачIэ яIэ хъуным пай

Адыгеим и Парламент мэкъуогъум и 29-м иIэгъэ зичэзыу яплIэнэрэ зэхэсыгъом республикэм исоциальнэ-экономикэ щыIакIэ, нэмыкI лъэныкъохэм япхыгъэ Iофыгъуабэмэ депутатхэр ащахэплъагъэх, ифэшъошэ унашъохэр ашIыгъэх. Федеральнэ законхэм зэхъокIыныгъэу афэхъугъэхэм адиштэу республикэ законхэр гъэпсыжьыгъэнхэ, джащ фэдэу пIэлъэ гъэнэфагъэм имыкIхэу нэмыкI унашъохэр ашIынхэ зэрэфаер зыщамыгъэгъупшэу, повесткэм лъэныкъо бэкIае къыщыдалъытэгъагъ. Аштэгъэ законхэм кIуачIэ яIэ хъуным фэшI ахэр цIыфхэм алъагъэIэсынхэ ыкIи ащ пае ыужыкIэ ахэр гъэзетхэм къыхаутынхэ фаеу щытышъ, мы тхыгъэмкIэ закон пстэуми такъыщыуцуныр ищыкIагъэп. ШъунаIэ зытешъодгъадзэ тшIоигъохэр щыIэныгъэм нахь пэблагъэу гъэпсыгъэ Iофыгъохэу зэшIуахыгъэхэр арых.

ЧIыгу Iахьхэр зифэшъуашэхэм аратыщтых

Хэбзэихъухьан IофшIэныр зышIогъэшIэгъонхэм анаIэ тырадзагъэу къытшIошIы Адыгэ Республикэм и Законэу «Къэралыгъо ыкIи муниципальнэ мылъкум ахэхьэрэ чIыгу Iахьхэр ыпкIэ хэмылъэу яунаеу аратыхэу къызыщыхэкIырэр» зыфиIоу номерэу 422-рэ зытетэу 2011-рэ илъэсым гъэтхапэм и 10-м къыдэкIыгъэм. А законыр гъэцэкIэжьыгъэ зэрэхъурэ шIыкIэм зыщагъэгъуазэ ашIоигъоу депутат куп упчIэу атыгъагъэм иджэуапэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет къыщагъэхьазырыгъэ къэбарым «Правительствэ сыхьатым» тегъэпсыкIыгъэу депутатхэр едэIугъэх. Мыщ дэжьым къыщыIуагъэмэ хъущт а шIыкIэм тетэу нэмыкI къэбари депутатхэр зэредэIугъэхэр. ЫхэкIэ ащи нэIуасэ шъущыфэтшIыщт.

Законыр гъэцэкIэжьыгъэным епхыгъэ IофшIэнхэу тиреспубликэ щызэрахьэхэрэм министрэхэм я Кабинет ыцIэкIэ депутатхэр щигъэгъозагъэх Адыгэ Республикэм мылъку зэфыщытыкIэхэмкIэ и Комитет итхьаматэу Ирина Бочарниковам.

Ащ къызэриIуагъэмкIэ, республикэ законэу зыцIэ къетIуагъэр гъэцэкIэжьыгъэным ехылIэгъэ унэшъуитIу министрэхэм я Кабинет ышIыгъ. Зы унашъомкIэ агъэнэфагъ чIыгу Iахьхэр ыпкIэ хэмылъэу цIыфхэм зэратыхэрэ шIыкIэр, ятIонэрэмкIэ зэхищагъ а Iофым ехылIэгъэ заявлениехэу цIыфхэм къатыхэрэм ахэплъэщт Комиссие.

Непэ тиреспубликэ кIэлэцIыкIубэ зиIэ унэгъо 3460-рэ щэпсэу. Ахэм ащыщхэу унэгъо 997-рэ къэлэ псэупIэхэм, 2463-р къоджэ псэупIэхэм адэсых. Законым зэригъэнафэрэм тетэу ыпкIэ хэмылъэу ахэм чIыгу Iахьхэр ятыгъэнхэм фэшI агъэнэфагъэх ыкIи кадастрэ учетым хагъэуцуагъэх чIыгу Iахь 57-рэ. Ахэм яхьылIэгъэ къэбархэр республикэ гъэзетхэм къыхаутыгъэх. Бэ темышIэу джыри чIыгу Iахь 20 агъэнэфэщт, кадастрэ учетым хагъэуцощтых.

Комитетым итхьаматэ къызэриIуагъэмкIэ, тызыхэт илъэсым имэкъуогъу и 27-м ехъулIэу заявление 74-рэ къатыгъ, ахэм ащыщхэу 42-р сабыибэ зиIэ унагъох. ЫпкIэ хэмылъэу чIыгу Iахьхэр ятыгъэнхэм ехьылIэгъэ тхылъхэм ахэплъэщт Комиссиеу министрэхэм я Кабинет ыгъэнэфагъэм зэхэсыгъуищ иIагъ, заявление 63-м ахэплъагъэх, чIыгу Iахь 15 аратыгъ. Ахэм ащыщхэу 7-р зыIукIагъэхэр кIэлабэ зиIэ унагъох. Министрэхэм я Кабинет ышIыгъэгъэ унашъоу ыпшъэкIэ къыщытIуагъэм муниципальнэ мылъкум хэхьэрэ ыкIи къэралыгъо мылъкур зыщызэхэмыушъхьафыкIыгъэ чIыгухэм ащыщхэр ыпкIэ хэмылъэу зифэшъуашэхэм ятыгъэнхэм ехьылIэгъэ муниципальнэ норматив актхэр штэгъэнхэр муниципальнэ образованиехэм игъо афелъэгъу.

Ар агъэцэкIэжьзэ, муниципальнэ образовании 6-р («Къалэу Мыекъуапэ», «Теуцожь районым», «Адыгэкъалэ», «Джэджэ районым», «Тэхъутэмыкъое районым», «Кощхьэблэ районым») унашъохэр ашIыгъэх ыкIи муниципальнэ образованием ишъолъыр къыхиубытэрэ чIыгу Iахьхэр зифэшъуашэхэм ыпкIэ хэмылъэу ятыгъэнхэм ехьылIэгъэ Положениехэр аухэсыгъэх. Ирина Бочарниковам зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, законым ишапхъэхэм атетэу фитыныгъэ зиIэ цIыфхэм зычIэсыщтхэ унэхэр зыщашIыщтхэ чIыгу Iахьхэр гъэнэфэгъэнхэм ехьылIэгъэ Iофыгъохэр ащызэрахьэх муниципальнэ образованиехэу «Къалэу Мыекъуапэ» ыкIи «Тэхъутэмыкъое районым», адрэ муниципальнэ образованиехэм джырэкIэ чIыгу Iахьхэр гъэнэфэгъэнхэм ехьылIэгъэ Iофыгъохэр ащагъэцакIэхэрэп.

Адыгэ Республикэм имуниципальнэ псэупIэ ыкIи къэлэ кой 13-м генеральнэ планхэр ащаштагъэх, ахэм япроектхэу аухэсыгъэхэм зычIэсыщтхэ унэе унэхэр зыщагъэпсыщтхэ чIыпIэхэр агъэнафэх. Мы IофшIэныр зыщагъэцэкIагъэхэм ащыщых Джэджэ къоджэ псэупIэр, Дондуковскэ къоджэ псэупIэр, Красногвардейскэ къоджэ псэупIэр, Тульскэ къэлэ псэупIэр, Тэхъутэмыкъое къоджэ псэупIэр, Афыпсыпэ къоджэ псэупIэр, Козэт къоджэ псэупIэр, Заревэ къоджэ псэупIэр, Хьакурынэхьаблэ къоджэ псэупIэр, муниципальнэ образованиехэу «Къалэу Мыекъуапэ» ыкIи «Адыгэкъалэ».

Зэхэсыгъом къыщыгущыIэзэ, ыпшъэкIэ зыцIэ къыщетIогъэ республикэ комитетым итхьаматэ депутатхэм агу къыгъэкIыжьыгъ Федеральнэ законэу «ЗычIэсыхэрэ унэхэр шIыгъэнхэм хэхъоныгъэ егъэшIыгъэнымкIэ адеIэгъэным ехьылIагъ» зыфиIорэм ия 16-рэ статья УФ-м и ЧIыгу кодекс зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIорэм УФ-м и Президент зэрэкIэтхагъэр ыкIи кIуачIэ иIэ зэрэхъугъэр. Ащ егъэнафэ федеральнэ мылъкум ыкIи УФ-м исубъектхэм якъэралыгъо мылъку ахэхьэхэрэ чIыгу Iахьхэр зычIэсыщтхэ унэхэр ащашIынхэм пае ыпкIэ хэмылъэу цIыфхэм ягъэгъотыгъэнхэ гухэлъым фэшI ыпкIэ хэмылъэу муниципальнэ образованиехэм ятыгъэнхэу. Ащи изакъоп. Законым егъэнафэ зычIэсыщтхэ унэхэр ащашIынхэ гухэлъым пае зы муниципальнэ образованием имылъку хэхьэрэ чIыгу Iахьыр нэмыкI муниципальнэ образованием ратыжьын алъэкIыщтэу. Арышъ, федеральнэ законым ыгъэнэфэрэ шапхъэхэм республикэ законыр адиштэу шIыжьыгъэным пае ащ зэхъокIыныгъэхэр фашIыжьыщтых.

КIэугъоеныгъэ IофшIакIэр хэкIыпIэу къэнэжьы

«Правительствэ сыхьатым» тегъэпсыкIыгъэу ятIонэрэ къэбарэу депутатхэр зэдэIугъэхэр Iэзэгъу уцхэр сымаджэхэм aIэкIэгъэхьэгъэнхэр республикэм зэрэщызэхэщагъэр ары. Министрэхэм я Кабинет ыцIэкIэ къэгущыIэзэ, а Iофыгъом ехьылIагъэу псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ министрэу Натхъо Разыет лъэныкъуабэмэ алъыIэсыгъ, а къиныгъом изэшIохын ехьылIэгъэ Iофыгъохэу зэрахьэхэрэр IупкIэу къыриIотыкIыгъэх. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, цIыфхэм медицинэ IэпыIэгъу ятыгъэнымкIэ къэралыгъо гарантиехэм яхьылIэгъэ Программэ министрэхэм я Кабинет илъэс къэс еухэсы. Тызыхэт илъэсым телъытагъэу аухэсыгъэм а Iофыгъом пэIуагъэхьанэу щагъэнэфагъэр сомэ миллиарди 2-рэ миллион 440,9-рэ, ау къэлъытэнхэм къызэрагъэлъагъорэмкIэ, мылъкоу ящыкIэгъэщтыр сомэ миллиарди 3-рэ миллион 382,9-рэ мэхъу. Сомэ миллиард Iэпэ-цыпэ джыри къэгъотыгъэн фае. Арышъ, хэкIыпIэу щыIэр агъэнэфэгъэ мылъкур нахьыбэу шIуагъэ къырагъэтызэ гъэфедэгъэныр ары. Ащ изы шIыкIэу щыт законым зэригъэнафэрэм тетэу аукционхэр зэхащэхэзэ, котировкэхэм акIэупчIэхэзэ, ящыкIэгъэщт Iэзэгъу уцхэри, медицинэ мэхьанэ зиIэ пкъыгъохэри, нэмыкIхэри къэщэфыгъэнхэм бюджет мылъкур пэIугъэхьэгъэныр. А шIыкIэр зэрагъэфедагъэм экономическэ шIуагъэу къытыгъэр сомэ миллиони 6-рэ мин 352-м ехъугъ.

Министрэм хэкIыпIэу щыIэхэм ахилъытагъ фэгъэкIотэныгъэ зиIэ гражданхэм Iэзэгъу уцхэр aIэкIэгъэхьэгъэнхэм ыкIи яIэзэгъэным пае амбулаторие шIыкIэр гъэфедэгъэныр. Сымэджэщым цIыфыр чIагъэгъолъхьаным ыкIи ащ щеIэзэгъэным мылъкоу пэIухьэрэр бэкIэ ащ нахьыб. Граждан куп зырызхэм икъу фэдизэу Iэзэгъу уцхэр aIэкIагъэхьанхэ язымыгъэлъэкIыхэрэм зыкIэ ащыщ ящыIэныгъэкIэ ящыкIэгъэ шъыпкъэу щыт Iэзэгъу уц лъэпIэ дэдэхэр зэратын фэе сымаджэхэр бэ зэрэхъухэрэр. ГущыIэм пае, зижъэжъые тэрэзэу Iоф ымышIэрэ цIыфым еIэзэгъэным мазэм сомэ мин 31-рэ пэIугъэхьэгъэн фае. Ащ фэдэ сымаджэхэм япчъагъэ 111-м нэсы. Джащ фэдэу шъоущыгъу уз зиIэм еIэзэгъэным пае мазэм сомэ мини 2, адэбз (онкологие) уз зиIэм сомэ мини 10 —11 ящыкIагъ. Министрэм щысэ гъэшIэгъонхэр ыгъэфедагъэх. КъызэриIуагъэмкIэ, тиреспубликэ щэпсэу синдром Хантера зыфаIорэр къызэуузырэ сабый сэкъат. Препаратэу «Элапраза» зыфиIорэмкIэ ащ еIэзэгъэным илъэсым мылъкоу пэIуагъахьэрэр сомэ миллион 29-м нэсы. Ащ ищыкIэгъэ Iэзэгъу уцыр къэщэфыгъэным пае министрэхэм я Кабинет тызыхэт илъэсым ижъоныгъуакIэ хэгъэхъожь шIыкIэм тетэу сомэ миллион 14,4-рэ къафитIупщын фаеу хъугъагъэ. Арышъ, Iэзэгъу уцхэр сымэджэ пстэуми aIэкIэгъэхьэгъэнхэр апэрэмкIэ къызэрэпшIошIыщтым фэдэу къызэрыкIо Iофэу щытэп. Ары бюджет мылъкур кIэугъоягъэу гъэфедэгъэным пае амал ыкIи хэкIыпIэ пстэуми яусэнхэ фаеу зыкIыщытыр.

Щысэхэр, пчъагъэхэр ыгъэфедэхэзэ сымаджэхэм Iэзэгъу уцхэр ыпкIэ хэмылъэу aIэкIэгъэхьэгъэнхэр зэрэзэхэщагъэм ехьылIагъэу министрэм къыIотэгъэ пстэур гущыIэухыгъэ заулэкIэ къыкIэпIотыкIыжьын плъэкIыщтэп. Ау ахэм зэфэхьысыжьэу къафэпшIын плъэкIыщтыр лъэныкъо пстэумкIи къикIыщт мылъкоу Iэзэгъу уцхэр хэбзэ шапхъэхэм атетэу aIэкIэгъэхьэгъэнхэм пае анахь шIыкIэшIоу ыкIи амалышIоу щыIэхэм атегъэпсыкIыгъэу министерствэм иIофшIэн зэрэзэхищэрэм министрэм депутатхэр нэIуасэ фишIынхэ зэрилъэкIыгъэр ары.

Ащ къыпкъырыкIхэзэ унашъоу ашIыгъэм егъэнафэ Iэзэгъу уцхэр сымаджэхэм, фэгъэкIотэныгъэ зиIэхэм aIэкIэгъэхьэгъэнхэм фэшI мылъкоу имыкъурэр къэгъотыгъэныр министрэхэм я Кабинет пшъэрылъ зэрэфашIыгъэр. Ащ пае федеральнэ законэу гупчэм щагъэхьазырырэм гъэтэрэзыжьынхэр фэшIыгъэнхэм ехьылIэгъэ Iофыгъохэр зэрихьанхэ фаеу Парламентым ипрофильнэ комитети игъо фалъэгъугъ. Джащ фэдэу аптекэ учреждениехэр зыдэмытхэ къоджэ псэупIэхэм япащэхэм игъо афалъэгъугъ Iэзэгъу уцхэр зырызыщэ шIыкIэм тетэу а чIыпIэхэм цIыфхэм ащалъыгъэIэсыгъэнхэм фэшI IэзэпIэ учреждениехэм Iэзэгъу уцхэр зыщаIыгъыщтхэ оборудованиер ачIэгъэуцогъэным пэIухьащт мылъку къэгъотыгъэныр.

КIэлэегъаджэхэм ялэжьапкIэ къыхэхъощт

Зыхэплъэгъэхэ законопроектхэм ащыщ Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм 2011-рэ ыкIи план пIалъэу 2012—2013-рэ илъэсхэм иреспубликэ бюджет ехьылIагъ» зыфиIорэм зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ» зыфиIорэр. А законопроектым къытегущыIэзэ, Адыгэ Республикэм финансхэмкIэ иминистрэу Долэ Долэтбый законым зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэ фаеу зыкIыщытыр депутатхэм къафиIотагъ. Федеральнэ бюджетым зэкIамыгъэкIожьырэ мылъкоу республикэм къыфитIупщырэм бэмышIэу сомэ миллион 457,4-рэ къыхэхъуагъ. Унэ-коммунальнэ хъызмэтым щыкIорэ реформэхэм IэпыIэгъу ятыгъэнымкIэ федеральнэ Фондым и Правление квартирабэу зэхэт унэхэр капитальнэу гъэцэкIэжьыгъэнхэм ехьылIэгъэ Iофыгъохэр зехьэгъэнхэм пае республикэм сомэ миллион 35,4-рэ ыкIи жъы хъугъэхэ унэхэу зэхэтэкъоным нэсыгъэхэм ачIэсхэм нэмыкI унэхэр ятыгъэным пэIуагъэхьанэу сомэ миллион 90,1-рэ къафитIупщыгъ. Ар зы. ЯтIонэрэмкIэ, Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет, УФ-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэхэмкIэ и Министерствэ, шIокI зимыIэ медицинэ страхованиемкIэ Федеральнэ фондым зэдашIыгъэ Зэзэгъыныгъэм тетэу республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ иотраслэ гъэкIэжьыгъэным ехьылIэгъэ чIыпIэ программэу 2011— 2012-рэ илъэсхэм ателъытагъэр гъэцэкIэжьыгъэным пае материальнэ-техническэ базэр гъэпытэгъэным телъытэгъэ сомэ миллион 332-рэ Адыгеим къыфатIупщыгъ. Ящэнэрэ лъэныкъоу къыдэлъытэгъэн фаер республикэм Iоф щызышIэрэ кIэлэгъаджэхэм ялэжьапкIэ гурыт экономическэ лэжьапкIэм лъыкIахьэу Iоныгъом и 1-м къыщыублагъэу гъэпсыгъэн зэрэфаер ары. ЛэжьапкIэм процент 30 хагъэхъощт ыкIи сомэ 13042-м нагъэсыщт. Ащ пае сомэ миллион 65-рэ къэгъотыгъэн фаеу щыт. Республикэм федэу къыщахьыжьырэм техъорэ хэбзэIахьыр нахьыбэ зэрэхъущтым сомэ миллион 31-рэ къытыщт. Республикэм гъэсэныгъэмкIэ ыкIи шIэныгъэмкIэ и Министерствэ икIоцI къэкIуапIэхэм сомэ миллион 34-рэ къахигъэкIыщт, ащ пае федеральнэ бюджетым хэгъэхъожь шIыкIэм тетэу мылъку къыфитIупщыщт.

А зэпстэур республикэ бюджетым икъэкIуапIэхэм ыкIи ихъарджхэм ахэтхэжьыгъэнхэ фае. Ары республикэ бюджетым ехьылIэгъэ законым зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэ фаеу зыкIэхъугъэр.

СЭХЪУТЭ Нурбый.

ОБЩЕСТВЕННЭ ЕДЖЭНХЭР

Зэчый зыхэлъ кІэлэцІыкІухэр ыкІи ныбжьыкІэхэр хэгъэгум ишІэныгъэ лъапсэх

Мэкъуогъум и 28-м, 2011-рэ илъэсым АКъУ-м и Научнэ библиотекэ изалышхо общественнэ еджэнхэр Іофыгъоу «Создание национальной системы поиска и подготовки талантливых детей и молодежи. Модель региональной системы на примере Республиканской естественно-математической школы при Адыгейском государственном университете» зыфиІорэмкІэ щыкІуагъэх. Зигъо Іофыгъо инымкІэ Іофтхьабзэм кІэщакІо фэхъугъэх Урысые Федерацием и Общественнэ палатэ, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм гъэсэныгъэмкІэ, наукэмкІэ, СМИ-мкІэ ыкІи ныбжьыкІэхэм яІофыгъохэмкІэ и Комитет, Адыгэ къэралыгъо университетыр.

Еджэнхэм ахэлэжьагъэх Адыгеим ыкІи Къыблэ Урысыем гъэсэныгъэ зыщарагъэгъотырэ учреждениехэм япащэхэр, егъэджакІохэр, законодательнэ ыкІи гъэцэкІэкІо хабзэхэм яорганхэм яІэшъхьэтетхэр, тиреспубликэ иобщественнэ организациехэм ялІыкІохэр.

Общественнэ еджэнхэр къызэІуихыгъ ыкІи зэрищагъ АКъУ-м иректорэу, социологие наукэхэмкІэ докторэу, профессорэу Хъунэго Рэщыдэ.

ЗэІукІэшхом къекІолІэгъэ пстэумэ ыкІи ащ ихьакІэхэм шІуфэс сэлам къарихыгъ. Къэралыгъом анахь мэхьанэ зыфишІырэ лъэныкъор — шІэныгъэ-гъэсэныгъэ лъапсэу хэгъэгум иІэр ухъумэгъэным фэгъэхьыгъэ Іофыгъор Адыгеим зэрэщыкІорэр, тиреспубликэ ащкІэ зэІукІэпІэ чІыпІэу къызэрэхахыгъэр зэригуапэр, АР-м ащ фэдэ ныбжьыкІэ кІуачІэхэр зэриІэхэм Республиканскэ естественнэ-математикэ еджапІэу Адыгэ къэралыгъо университетым епхыгъэр зэрищысэр Хъунагом къыІуагъ. Ащ хэлажьэхэрэм ацІэ къыриІуагъ: УФ-м и Общественнэ палатэ хэтэу, философие шІэныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу Ю. Волковыр, УФ-м и Общественнэ палатэ гъэсэныгъэм хэгъэхъогъэнымкІэ и Комиссие пшъэдэкІыжь щызиІэ секретарэу Ю. Съединыр, АР-мкІэ федеральнэ инспектор шъхьаІэу А. ЛІыІужъур, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм гъэсэныгъэмкІэ, наукэмкІэ, СМИ-мкІэ ыкІи ныбжьыкІэ политикэмкІэ и Комитет итхьаматэу, экономикэ шІэныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу А. КІэращэр, АР-м гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ иминистрэу Р. Беданыкъор, АР-м и Общественнэ палатэ ипащэ игуадзэу, тарихъ шІэныгъэхэмкІэ докторэу К. Ацумыжъыр, АКъУ-м наукэмкІэ ипроректорэу, биологие шІэныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу А. Шахановар, Краснодар краимкІэ Белореченскэ районым гъэсэныгъэмкІэ игъэІорышІапІэ ипащэу А. Плохой, Кубанскэ къэралыгъо университетым математикэ ыкІи компьютер шІэныгъэхэмкІэ факультетым идеканэу, педагогикэ шІэныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу С. Грушевскэр, Армавир къэралыгъо педагогическэ академием прикладной информатикэмкІэ, математикэмкІэ ыкІи физикэмкІэ факультетым идеканэу К. Паладян, Мыекъопэ эколого-биологическэ лицееу N 35-м идиректорэу, зэнэкъокъоу «АР-м илъэсымкІэ икІэлэегъадж» зыфиІорэм текІоныгъэр къыщыдэзыхыгъэу И. Маркинар, Мыекъуапэ дэт гимназиеу N 22-м математикэмкІэ икІэлэегъаджэу, АР-м лъэпкъ гъэсэныгъэмкІэ изаслуженнэ ІофышІэу, УФ-м лъэпкъ гъэсэныгъэмкІэ иІофышІэ гъэшІуагъэу А. Шъаукъор, ахэм анэмыкІхэри.

ЕджэнхэмкІэ зэІукІэшхом пэублэ гущыІэр УФ-м и Общественнэ палатэ хэтэу, ЮФО-мкІэ ИППК-м идиректорэу, философие шІэныгъэхэмкІэ докторэу Юрий Волковым къышІыгъ.

— Тикъэралыгъо кІэлэцІыкІу ыкІи ныбжьыкІэ сэнаущхэм ынэІу зэрафигъэзагъэр, Іоф адишІэ зэрэхъугъэр гугъэ дахэхэр сыдигъокІи къызэрэшъыпкъэжьыхэрэм ишыхьат, — къыІуагъ ащ.

Илъэс 20-кІэ узэкІэІэбэжьмэ, Союзыр зызэбгырызыгъэ уж, гъэсэныгъэ реформэр зэрэкІэкІырэм ыкІи цІыфхэм ащкІэ яшІошІхэр зэригъашІэмэ шІоигъоу социологиемкІэ Институтым Іофэу зэшІуихыгъэм, аналитическэ (зэхэфын-зэгъэпшэн) докладэу къыдигъэкІыгъэм Волковым зыфигъэзагъ. ЗэупчІыгъэхэм ащыщ россиян проценти 10-р реформэр зэрэкІорэм егъэразэ. ЦІыфхэм языщанэм зы зэхъокІыныгъэ гори ащкІэ щымыІэу алъытэ. Процент 60-м реформэр зэрэкІорэр ашІодэгъугъ. Процент 40-м чІыпІэ нэкІ горэм тызэриуцорэр къаІуагъ. А зэкІэмэ узэгупшысэн икъун ахэлъ. Ю. Волковым къызэриІуагъэмкІэ, Урысыем ицІыф гъэсагъэхэм ащыщэу зы миллион Америкэм, зы миллион Германием кІуагъэхэу ащэлажьэх. Урысыем исхэм япроцент 50 ІэкІыб къэралыгъом щыпсэунхэу фаех, процент 13-р ІэкІыбым псэупІэкІэ кІожьыпэным дехьыхы. А зэкІэмэ Урысыем ишІэныгъэ-гъэсэныгъэ системэ зэрэзэхачырэм, тихэгъэгу аригъэгъотыгъэ щыІэмэ КъохьапІэм зэрэфагъэфедэрэм гу лъаригъэтагъ. Ащ нахь кІасэ мыхъузэ хэгъэгум иакъыл купкІ Іоф дэшІэгъэн, къыхэгъэщыгъэн, угъоигъэн, гъэхьазырыгъэн зэрэфаер, общественнэ еджэнхэр а идее куум зэрэдэлажьэхэрэр кІигъэтхъыгъ. Непэ пІэ зэтедзагъэу ущыс зэрэмыхъущтыр, Урысыем икъэкІощт мафэ зыгъэпсыщт кІочІакІэу зэчый зыхэлъ кІэлэцІыкІу ыкІи ныбжьыкІэхэм якъэгъотын-къыхэгъэщын шъолъыр пэпчъ етІупщыгъэу Іоф щыдэшІэгъэн зэрэфаер, проектхэр пхырыщыгъэнхэмкІэ гъэсэныгъэм системакІэ зэрищыкІагъэр кІигъэтхъыгъ. КІэлэегъаджэхэмрэ ахэм рагъаджэхэрэмрэ мафэ къэс нахь зэкІэрычыгъэхэ зэрэхъурэр псынкІэу шапхъэм имыгъэуцожьыгъэмэ зэрэмыхъущтым анаІэ тыраригъэдзагъ. Джа Іофыгъо иныр методологие тэрэз хэлъэу зэшІохыгъэным УФ-м и Общественнэ палатэ ишъыпкъэу зэрэфежьагъэр Волковым къыІуагъ.

Общественнэ палатэм пшъэдэкІыжь щызиІэ секретарэу Юрий Съединым зигъо Іофыгъоу къэуцугъэм изэшІохынкІэ еджэнхэр шІуагъэ къэзытыщт ІэпыІэгъу хъунхэу ылъытагъ. ЕГЭ-р зэрэщыгугъыгъэхэу къызэрэчІэмыкІыжьыгъэм, пхэнджыгъэу ащ хэхъухьагъэхэм, коррупциер зэрэшъхьалъэрэм, хэгъэгум игъэсэныгъэ системэ, игушъхьэбайныгъэ утын зэрэрахырэм къатегущыІагъ. Ямурад ин мы зэкІэмкІэ дахэу зэшІуахынэу къафэлъэІуагъ.

Ахэм апыдзагъэу зыфызэхэхьэгъэхэ упчІабэм язэхэфын фежьагъэх, темэ шъхьаІэмкІэ докладхэр, къиІотыкІынхэр къашІыгъэх.

АКъУ-м сыдигъуи къыткІэхъухьэрэ лІэужхэм ягъэсэныгъэ-пІуныгъэ дахэу Іоф дишІэу илъэс 70-рэ гъогур къыкІугъ. АщкІэ опытышхо ІэкІэлъ хъугъэ. УФ-м и Президентэу Д. Медведевым хэгъэгум ишІэныгъэ кІуачІэхэр зэтегъэпсыхьажьыгъэнхэр пшъэрылъ шъхьаІэу къызигъэуцугъэм, хэти а лъэныкъомкІэ шІагъэу иІэм хэплъэгъэным, игугъу къэшІыгъэным игъо къэсыгъ. Анахь модель дэгъур гъэунэфыгъэным пае зэрэ Урысыеу къэкІухьэгъэныр, ащ нэмыкІэу, тыдэрэ къогъуи алъыІэсыгъэу, ахэм ащыпсэурэ акъыл сэнаущыгъэр зыхэлъхэу, ащ икъызэІухынкІэ амал зимыІэхэм ІэпыІэгъу ягъэгъотыгъэныр игъокІэ зэдаштагъ.

Методологие зэхэушъхьафыкІыгъэ мы ІофыгъомкІэ джырэкІэ щымыІэми, зэчый е сэнаущыгъэ инхэр зыхэлъ кІэлэцІыкІоу ыкІи ныбжьыкІэу Урысыем исхэм япчъагъэ хэхъо, ащкІэ щысэшІу къэзыгъэлъагъохэрэм Адыгеир ащыщ, научнэ лъагъор пхырызыщырэ еджапІи гъэхъагъэхэр ышІэу иІ, ащ ипащэр шІэныгъэлэжьэу Мамый Даут ары.

Докладэу «Республиканская естественно-математическая школа при АГУ как основа региональной системы работы с одаренными детьми» зыфиІорэр физикэ-математикэ шІэныгъэхэмкІэ кандидатэу, доцентэу, АКъУ-м епхыгъэ РЕМШ-м идиректорэу, АКъУ-м математикэмкІэ ыкІи компьютер шІэныгъэхэмкІэ ифакультет идеканэу Мамый Даутэ къышІыгъ. Мыщ фэдэ еджапІэм изэхэщэн Іоф къызыщежьагъэр, ащкІэ зишІуагъэ къэкІуагъэхэр, ащ ылъапсэ илъэситІум къыкІоцІ зэрэзэтеуцуагъэр, анахьэу ащкІэ Мыекъопэ гимназиеу N 22-м икІэлэегъаджэу Шъаукъо Аннэ Іофышхо зэришІагъэр, АР-м мыщ фэдэ егъэджакІэм псынкІэу зызэрэщиушъомбгъугъэр къыриІотыкІыгъэх.

1998-рэ илъэсым зэхащэгъэ РЕМШ-м илъэс 12 хъугъэу Іоф ешІэ, ащ еджэкІо 1000-у щеджэхэрэм математикэмкІэ, биологиемкІэ шІэныгъэ куухэр арагъэгъотых. АКъУ-м епхыгъэ Республиканскэ естественнэ-математическэ еджапІэр зэчый зыхэлъ еджакІохэм ыкІи ныбжьыкІэхэм Іоф адэшІэгъэнымкІэ тиреспубликэкІэ гупчэ хъугъэ ыкІи Къыблэ Урысыем мы ІофымкІэ чІыпІэшхо щеубыты. Мы еджапІэм Адыгэ къэралыгъо университетым ыкІи Мыекъуапэ иеджэпІэ анахь дэгъухэм якІэлэегъаджэхэм, студент-аспирантхэм Іоф щашІэ. Зэрэреспубликэу ис еджэкІо сэнаущхэм шІэныгъэ тедзэхэр математикэмкІэ ыкІи естественнэ наукэхэмкІэ ягъэгъотыгъэнхэр щытхъу хэлъэу зэшІуехы. Гъэсэныгъэ программэр зэригъэцакІэрэм имызакъоу, всероссийскэ, республиканскэ зэнэкъокъухэм ыкІи Іофтхьэбзэ зэфэшъхьафхэм чанэу ахэлажьэ.

АР-м РЕМШ-м еджакІохэм апае Всероссийскэ олимпиадэхэм якІэух зэфэхьысыжьхэр 1999-рэ, 2002-рэ, 2007-рэ, 2010-рэ илъэсхэм щыкІуагъэх.

1995-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу, гъэмэфэ лъэхъаным, Урысыем икъэлабэм ыкІи ишъолъыр пчъагъэм — Москва, Астрахань, Волгоград, Калуга, Саратов, Къалмыкъым, Камчаткэ, Ростов хэкум, Краснодар ыкІи Ставрополь крайхэм къарыкІыхэрэр математикэмкІэ зэрэщырагъаджэхэрэр РЕМШ-м Іофышхоу зэшІуихырэм ишыхьат. Мы еджапІэм щеджэн амалрэ шІоигъоныгъэрэ зиІэхэм ащыщхэу анахь дэгъухэр гъэунэфыгъэнхэмкІэ илъэс къэс зэнэкъокъу шІыкІэр къызфагъэфедэ — еджэкІо цІыкІухэмкІэ зы чІыпІэм нэбгыритІу ит, я 6-рэ классым къыщегъэжьагъэу нахь инхэмкІэ зы чІыпІэм — нэбгырий щызэнэкъокъу. Ахэм ащыщыбэ ежь яшІоигъоныгъэкІэ олимпиадэ куп зэфэшъхьафхэм — математикэмкІэ, физикэмкІэ, химиемкІэ ащеджэх.

АКъУ-м хэт РЕМШ-м иеджакІохэм шІэныгъэ дэгъухэр Всероссийскэ олимпиадэхэм илъэс зэфэшъхьафхэм — 2005-м, 2007-м, 2009-м къыщагъэлъэгъуагъэх, нэбгырэ 72-р призер хъугъэх. Ахэм ащыщых Катя Пономаренкэр, Катя Сухановар, нэмыкІхэри.

2003-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу РЕМШ-мрэ Всероссийскэ кІэлэцІыкІу гупчэу «Орленкэмрэ», проектэу «Всероссийская смена «Юный математик» зыфиІорэр пхырызыщырэмрэ, дахэу зэдэІорышІэх. А зэкІэмэ лІэужыкІэм иакъыл кІуачІэ агъэпытэ.

Еджэнхэм ахэлажьэхэрэм зэдырагъаштэу АР-м лъэпсэ дахэ щызыдзыгъэ Республикэ естественнэ-математическэ еджапІэу АКъУ-м хэтым имодель лъэшэу анаІэ тырагъэтыгъ ыкІи гъэсэныгъэ системэу аушэтырэм чІыпІэ щиубытынэу алъытагъ.

Іофтхьабзэм темэ шъхьаІэмкІэ нэмыкІ докладхэми щядэІугъэх. А зэкІэмкІи яшІошІхэр, янаучнэ гупшысэ зэфэхьысыжь кІэкІхэр зэІукІэшхом ыштэгъэ резолюцием къыщыраІотыкІыгъэх. Ахэр лъыкІотэщтых, УФ-м и Президент ыкІи УФ-м гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Министерствэ аІэкІэхьащтых, яфэшъошэ уасэ агъотыщт.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Япшъэрылъхэр егугъухэзэ агъэцакIэх

Адыгэ Республикэм чIычIэгъ байныгъэхэр гъэфедэгъэнхэмкIэ и ГъэIорышIапIэу (Адыгеянедра) зыфиIорэм тиреспубликэ иминеральнэ-сырьевой базэ зыпкъ игъэуцожьыгъэныр ипшъэрылъ шъхьаIэхэм ащыщ. Адыгеим ичIычIэгъ байныгъэхэр зыдэщыIэхэ чIыпIэхэр къыхэгъэщыгъэнхэм, уплъэкIугъэнхэм, ахэр зыгъэфедэщтхэм лицензиехэр ятыгъэнхэм зигугъу къэтшIыгъэ къэралыгъо IофшIапIэр апылъ. Тызыхэт илъэсым имэзихэу пыкIыгъэм ГъэIорышIапIэм зэшIуихыгъэ IофшIагъэхэр къызэфедгъэхьысыжьхэ, тапэкIэ гухэлъэу яIэхэр къедгъэIуатэхэ тшIоигъоу ащ ипащэу Ленина Кориневич джырэблагъэ зыIудгъэкIагъ.

— Адыгеим ичIычIэгъ байныгъэхэр купищэу бгощынхэ плъэкIыщт: углеводородхэр, шIуагъэ къэзытырэ материал пытэ лъэпкъхэр ыкIи чIычIэгъыпсыхэр, — къытфеIуатэ ГъэIорышIапIэм ипащэ. — Псыхэр зыпштэхэкIэ, ахэри зэхэуушъхьафыкIынхэ плъэкIыщт: тызашъорэр, минеральнэхэр, Iэзэгъу мэхьанэ зиIэхэр, чIычIэгъым къычIэкIырэ псы фабэхэр, мэкъумэщ хъызмэтым ыкIи производствэм псэу ищыкIагъэр. Ахэм ащыщэу анахьэу сыкъызытегущыIэ сшIоигъор псы фабэхэм ягъэфедэн тиреспубликэ зэрэщызэхэщагъэр ары.

Непэрэ мафэмкIэ псы фабэр къызыщычIэкIырэ чIыпIэу Адыгэ Республикэм итыр Мыекъопэ къычIэкIыпIэу къутырэу Тимирязевымрэ поселкэу Тульскэмрэ азыфагу щыIэр ары. Ащ къыщычIэкIырэ псы стырыр хэтэрыкIхэр къызыщагъэкIырэ фэбапIэхэм аращэлIагъэу агъэфедэ. КъэIуагъэмэ хъущт мы псыкъычIэкIыпIэм фэшъхьаф джыдэдэм псы стырыр къызщычIэкIырэ нэмыкI объект Адыгеим зэримытыр.

Псы фэбэ къычIэкIыпIэхэр зыдэщыIэхэр къэгъотыгъэнхэм, ахэр уплъэкIугъэнхэм, ыпшъэкIэ къызэрэщысIуагъэу, тигъэIорышIапIэ апылъ. Аужырэ илъэсищым къыкIоцI ащ фэдэ къычIэкIыпIэхэр ушэтыгъэнхэмкIэ тиспециалистхэм Iофышхо ашIагъ. Красногвардейскэ, Теуцожь, Мыекъопэ районхэм псы стырыр къызыщычIэпщын плъэкIыщт чIыпIэхэр къыщыхэдгъэщыгъэх ыкIи объектхэр зыгъэфедэ зышIоигъо инвесторхэм ищыкIэгъэ тхылъхэр афэдгъэхьазырыгъэх.

Углеводородхэр къызыщычIэпщынэу Адыгеим ит объекхэм уакъытегущыIэн хъумэ, а лъэныкъомкIи гъэхъэгъэ дэгъухэр мы илъэсым тшIыгъэх пIон плъэкIыщт. Джащ фэдэу тиреспубликэ икъыблэ лъэныкъокIэ щыIэ газкъычIэщыпIэ объект анахь инэу Цундыкъорэ Хьаджэхъурэ азыфагу щыIэр «Еврохимволгокалий» зыфиIорэ компанием ыгъэфедэнэу лицензие еттыгъ. Джыдэдэм ащ иIофышIэхэм геологие уплъэкIун IофшIэнхэр а чIыпIэм щызэхащэх.

ЧIычIэгъ байныгъэхэр гъэфедэгъэнхэмкIэ IофшIэнэу тызыфэгъэзагъэр дгъэцакIэзэ, мы илъэсым углеводород сырьер къызыщычIэпщын плъэкIыщт чIыпIи 3 дгъэнэфагъэ. Ахэр Красногвардейскэ районымкIэ псэупIэу Преображенскэм, Кужорскэ газоконденсат къычIэкIыпIэм хэхьэрэ Косиновскэ ыкIи Георгиевскэ газкъычIэщыпIэхэр ары. Аужырэ объектэу зигугъу къэсшIыгъэм пылъынэу щыт документациер джы тэгъэхьазыры.

ШIуагъэ къэзытырэ материал пытэ лъэпкъхэу Адыгеим иIэхэм зафэбгъэзэн хъумэ, ахэр анахьэу зыщыдгъэфедэхэрэр псэолъэшIыныр ары. ГущыIэм пае, республикэм икъыблэкIэ, анахьэу Мыекъопэ районым, гипс ыкIи известняк лъэпкъ зэмылIэужыгъохэр зычIэлъ чIыпIэхэр дгъэунэфыгъэх. Мы материалхэр цементышI производствэм щагъэфедэх. Джащ фэдэу шIуагъэ къэзытырэ материал пытэхэу псэолъэшIыным щагъэфедэхэрэм ащыщ мыжъокIэ-пшэхъо зэхэлъыр. Адыгеим ичIыпIэ зэфэшъхьафхэм анахь жъугъэу къащычIахырэ чIычIэгъ байныгъэхэм ар ахэплъытэмэ хъущт.

АР-м чIычIэгъ байныгъэхэр гъэфедэгъэнхэмкIэ и ГъэIорышIапIэ зэшIуихыгъэ Iофыгъохэр къызэфихьысыжьхэзэ Л. Кориневич къызэриIуагъэмкIэ, тапэкIэ яIофшIэн нахь дэгъоу зэхащэзэ республикэм исоциальнэ-экономикэ хэхъоныгъэхэмкIэ нахьыбэу шIуагъэ къэзытын зылъэкIыщт лъэныкъохэм анаIэ атырагъэтыщт, хабзэм къафигъэуцугъэ пшъэрылъхэм ягъэцэкIэжьын акIуачIэ рахьылIэщт.

ЕЛБЭШЭ Руслъан.

Сурэтым итыр: **АР-м чIычIэгъ байныгъэхэр гъэфедэгъэнхэмкIэ и ГъэIорышIапIэу «Адыгеянедра» зыфиIорэм ипащэу Л. Кориневич.**

ЛЭЖЬЫГЪЭШХОР ИГЪОМ

зэрэIуахыжьыщтым тегущыIагъэх

Бэмышlэу Теуцожь районым ичlыгулэжьхэм зэlукlэу яlагъэр зыфэгъэхьыгъагъэр хыныгъошхоу къэсыгъэр игъом ыкlи дэгъоу зэшlохыгъэным фэшl яlофшlэнхэр зэрэзэхащэщтхэмрэ амалэу къызфагъэфедэщтхэмрэ ары. Лэжьыгъэшхом иугъоижьын фэгъэхьыгъэ зэхахьэм къырагъэблэгъагъэх lахьзэхэлъ ыкlи фермер хъызмэтшlапlэхэм япащэхэр, специалистхэр, районым мэкъу-мэщымкlэ игъэlорышlапlэ иlофышlэхэр, «Гостехнадзорым», «Россельхозцентрэм», мэшlогъэкlуасэхэм ялlыкlохэр, район администрацием ипащэ ипшъэрылъхэр зыгъэцэкlэхэрэ Хьакlмамыкъо Азмэтрэ народнэ депутатхэм я Совет итхьаматэу Блэгъожъ Налбыйрэ.

«Фышъхьэ лэжьыгъэхэр кIэзыгъэнчъэу IухыжьыгъэнхэмкIэ пшъэрылъхэр» зыфиIорэ докладыр зэIукIэм къыщызышIыгъэр районым иагроном шъхьаIэу НатIэкъо Махьмуд. Апэу ащ къызэрэригъэжьагъэр гъэрекIо бжыхьэсэ гектар 10928-рэ зэрэхалъхьэгъагъэр ары. Хьэр гектар 2176-м, коцыр — 7199-м, рапсыр — 1440-м ехъу, былымIусхэм апаIуагъэхьащт бжыхьэсэ гектари 110-рэ апхъыгъагъ. Iахьзэхэлъ хъызмэтшIапIэхэм гектар 8404-рэ, фермерхэм — 2524-рэ халъхьэгъагъ.

Джы мары бэрэ зэжэгъэхэ, зызфагъэхьазырыгъэ хыныгъошхор къэсыгъ. Тхьапша ыпшъэкIэ зигугъу къэтшIыгъэ пчъагъэхэм ащыщэу районым щыIуахыжьынэу къэнагъэр? Нафэ къызэрэхъугъэмкIэ, кIымэфэ мазэхэм псым рихыгъэх, ыгъэкIодыгъэх ыкIи Iупхыжьыгъэхэр зи къарымыкIыжьынэу комиссие гъэнэфагъэм ылъыти, гектар 1819-рэ тыратхыкIыжьыгъ — бжыхьэ лэжьыгъэу гектар 1278-рэ, дагъэ зыхашIыкIырэ рапсэу — 541-рэ. Къэнэжьыгъэр Iуахыжьынэу бжыхьэсэ гектар 8969-рэ, хьэр — 1809-рэ, коцыр — 6250-рэ, — рапсыр — 902-рэ.

Ар къызхэкIыгъэми агроном шъхьаIэм игугъу къышIыгъ. Лэжьыгъэр игъом гъэрекIобжыхьэ халъхьэгъагъэп. Бжыхьэсэ гектар 10928-у гъэрекIо апхъыгъэм щыщэу анахь агротехническэ охътэшIухэм районым щыхалъхьан алъэкIыгъэр ащ ипроцент 40 ныIэп. Чъэпыогъум икъихьэгъухэм адэжь бжыхьасэхэу апхъыгъахэу щытыгъэр гектар 2544-рэ ныIэп. Ащ щыщэу хьэр гектар 2176-рэ хъущтыгъэ. ООО-у «Адыгейское» зыфиIорэм хьэм ипхъын зиухыгъагъэр шэкIогъу мазэр ары ныIэп. Джащ фэд, коцым ипхъыни агъэгужъогъагъ. ШэкIогъу мазэм иятIонэрэ кIэлъэныкъо ощхыр зэпымыоу къещхэу зырегъажьэм, ООО-у «Адыгейскэм», «РИВ-Агром», агрофирмэу «Аскъэлаем» зы коц гектар пхъыгъэу яIагъэп. Фермерхэми апхъын фэе гектар 2600-м хагъэкIыгъагъэр гектари 140-рэ ныIэп. Джары гъэрекIо бжыхьасэу апхъыгъэгъэ гектар 10928-м щыщэу 1800-м ехъу кIодынэу, псым рихынэу зыкIэхъугъэр. КъыхэкIыгъэкIэ бжыхьасэхэм ащыщхэр кошэгъу имыфэхэу кIымафэм хъыбэйхэу хэхьагъэх ыкIи кIодыгъэх.

Бжыхьасэхэм зыкъягъэшIэжьыгъэнымкIэ зишIуагъэ къэкIожьыгъэр гъатхэр къызэсым игъом ахэм чIыгъэшIухэмкIэ, нэмыкI препаратхэмкIэ зэрадэлэжьагъэхэр ары. А IофшIэнхэр анахьышIоу зыщызэшIуахыгъэхэу НатIэкъом зыцIэ къыриIуагъэхэм ащыщых ЗАО-у «Киево-Жураки», ООО-у «Шанс», фирмэу «Синдика-Агро» зыфиIохэрэр. Щытхъур яфэшъуаш агрофирмэу «Аскъэлаем», фермер хъызмэтшIапIэхэм ащкIэ чаныгъэ къызэрэзыхагъэфагъэм пае.

— Хыныгъошхор къэсыгъ, — икIэухым къыIуагъ докладчикым, — хьэ гектар заули Iутхыжьыгъах. Непэ-неущэу коцым икъэIожьыни тыфежьэщт. КъызэрэсIогъахэу, хьэ гектар 1809-рэ, коц гектар 6251-рэ, рапс гектар 902-рэ Iутхыжьыщт. Ащ фэшI тищыкIагъэр комбайнэ 42-рэ, тиIэгор 12. Ау а пчъагъэм джыри къыхэхъонэу щыт. Тигубгъохэм лэжьыгъэшхор ащыIузыхыжьыщтхэр комбайнэ 35-м къыщыкIэщтэп.

Ащ пыдзагъэу доклад къэзышIыгъэм къыIуагъ пхъэIашэхэр зыпышIэгъэ тракторхэр хьазырхэу губгъохэм арытынхэ, хыпкъхэр къэжъухьэгъэнхэ, щэчалъэхэр гъэхьазырыгъэнхэ, лэжьыгъэIухыжь агрегатхэм мэшIогъэкIуасэхэр, псыр зэрытхэ пхъэчайхэр атетынхэ зэрэфаер. Ау ахэмкIэ IофшIагъэхэу щыIэхэм е щыкIагъэхэу дэгъэзыжьыгъэнхэ фаехэу щытхэм, хъупхъэу лэжьагъэхэм, зипшъэрылъхэр икъоу зымыгъэцэкIагъэхэм ягугъу къышIыгъэп.

— Тызыхэт илъэсым, — къыIуагъ докладым икIэухым агроном шъхьаIэм, — бжыхьэ IофшIэнхэр зэкIэлъыкIохэу, комбайнэхэм кIэкIэу жъонэкIо агрегатхэр ауж итхэу чэщи мафи имыIэу сменитIоу Iоф ашIэу зэхэщэгъэн фае. Уарзэр губгъом къинэ хъущтэп, ащ лъыпытэу зищыкIагъэм рищын е комбайнэхэм къызэхаупкIатэзэ чIыгъэшIу папкIэу жъонэкIо агрегатхэм чIажъухьан фае.

Районым иагроном шъхьаIэ къызэриIуагъэмкIэ, тракторэу яIэр, зэкI пIоми хъунэу, губгъом ихьанхэм фэхьазырых. Ахэм сменитIоу Iоф арагъэшIэщт, комбайнэхэр зэрыкIыжьыхэрэ хыпкъхэр уцыжъхэмкIэ зэхамыгъэкIыхьэхэу ажъоцтых. Зыфэбэнэщтхэр шышъхьэIу мазэм и 5-м ехъулIэу бжыхьэ лэжьыгъэхэр зыщапхъыщтхэ чIыгухэр гектар мини 5-м къыщымыкIэу гъэхьазырыгъэнхэр ары. Ащ дакIоу бжыхьэсэ гектар мин 12-м ищыкIэгъэщт чылапхъэу лэжьыгъэшхо къэзытыщтхэ лъэпкъышIухэри агъэхьазырыщтых.

Хыныгъошхор дэгъоу зэхэщэгъэным фэшI амалэу къызфагъэфедэщтхэр зэIукIэм къыщаIуагъ мэшIогъэкIосэн IофымкIэ Адыгэкъалэрэ Теуцожь районымрэ якъэралыгъо инспекторэу Бэгъушъэ Аслъан, Гостехнадзорэу ЛIыхъукIэ Мухьдинэ, районым механизациемрэ электрификациемрэкIэ испециалист шъхьаIэу Гъонэжьыкъо Мухьдинэ, былымхъунымкIэ районым испециалист шъхьаIэу ХьэдэгъэлIэ Мэджыдэ, нэмыкIхэми.

ИкIэухым районым мэкъу-мэщымкIэ игъэIорышIапIэ ипащэу Пщыдатэкъо Сулейман псэлъэ кIэкIэу зэIукIэм къыщишIыгъэм къыщиIуагъ хыныгъошхом изэшIохын зэрифэшъуашэу фэхьазырых пIоным, зыбгъэрэхьатыным Iофыр зэрэтемытыр. Ащ дакIоу Iахьзэхэлъ ыкIи фермер хъызмэтшIапIэ пэпчъ щыкIагъэу иIэхэр зыфэдэхэр къыгъэнафэхэзэ, ахэр мэфэ зытIущым къыкIоцI дэгъэзыжьыгъэнхэ зэрэфаемкIэ хъызмэтшIапIэхэм, зэкIэ специалистхэм ар афигъэпытагъ.

НЭХЭЕ Рэмэзан.

Шапсыгъэ гъэзетым щытхъушхо фаIуагъ

Лъэпкъ культурэхэм я ПсышIопэ Гупчэ мэфэкI концерт щыкIуагъ, ар регион гъэзетэу «Шапсугия» зыфиIорэм ыныбжь илъэс 20 зэрэхъугъэм фэгъэхьыгъагъ. Гъэзетым иредакцие илъэс зэфэшъхьафхэм щылэжьагъэхэм, авторхэу, спонсорхэу иIагъэхэм, гъэзетеджэхэм яIофшIэн, гъэзетым икъыдэгъэкIын пылъхэм, зэкIэ хыIушъо шапсыгъэхэм шIу алъэгъурэ, IэпыIэгъушIу зыфэхъухэрэ изданием икъинығъо пстэури къызэранэкIызэ къатефэрэр ашIэщтыгъ.

МэфэкIым изэхэщакIохэм — «Шапсыгъэхэм» яобщественнэ парламентрэ ПсышIопэ районым адыгэ культурэмкIэ и Гупчэрэ къыхагъэщыгъэх гъэзетым икъыдэгъэкIынкIэ зишIуагъэ къэзыгъэкIогъэ нэбгырэ пэпчъ ыкIи ащ пэщэныгъэ дызезыхьагъэхэу ТIэшъу Мурдин, Нэгъуцу Шыхьархъан, Кобл Салбый, Хъущт Аслъанбый. Джащ фэдэу ащыгъупшагъэхэп меценатхэу, охътэ зэфэшъхьафхэм ахъщэкIэ IэпыIэгъу къязытыгъэхэу нэбгырипшI пчъагъэ хъухэрэри. Ахэм ащыщ Шъэумэн Хьазрэт Мэджыдэ ыкъор, Къаныкъо Арсен Бэщыр ыкъор, Хъущт Заур Дэнэкъае ыкъор, Нэпсэу Саид Махьмудэ ыкъор, Ушхо Мэдин Махьмудэ ыкъор, ЦунтIыжъ Аслъан Хъусен ыкъор, Тыу Саид Хьамедэ ыкъор, Нэпсэу Мурат Долэт ыкъор, Ацумыжъ Хьис Юныс ыкъор, Нэпсэу Руслъан Хьисэ ыкъор, ахэм анэмыкIхэри. Типографиеу «Полиграф-Юг» зыфиIорэм иколлектив ипащэу Аулъэ Руслъан, общественнэ корреспондентхэу къалэу Шъачэрэ ТIопсэ районымрэ ащыщхэу ТIэшъу Мурдин, Нэпсэу Мухьдин, Шъхьэлэхъо Хъалид, Половинкина Тамара Василий ыпхъур, Бэус Нин, Нэгъуцу Хьамед, Светлакова Тамара Константин ыпхъур, Бастэ Батмыз Кърымчэрые ыкъор, ЦунтIыжъ Тэмар, нэмыкIхэри. Гъэзетым яшIогъэшхо къырагъэкIы Мыекъуапэ щыпсэурэ Къоджэшъэо Казбек — ар гъэзетым иIэпыIэгъушху, «Шапсугием» и Интернет-сайт итехническэ редактор, джащ фэд поселкэу Головинкэ (Щэхапэ) щыщ Бастэ Айдэмыр.

— Гъэзетэу «Шапсугия» зыфиIорэм иапэрэ номер ткъош абхъазхэм яIэпыIэгъукIэ Сыхъум къыщыхаутыгъагъ, — хигъэунэфыкIыгъ «Адыгэ Хасэм» итхьамэтэ гъэшIуагъэу ТIэшъу Мурдин. — Журналист цIэрыIоу, общественнэ IофышIэшхоу Геннадий Аламиа лъэшэу ишIогъэшхо къытигъэкIыгъагъ а лъэхъаным. Ежь япе-

чатнэ органэу зэIухыгъэ общественнэ трибунэ хъугъэм шапсыгъэхэм гуетныгъэшхо къахилъхьагъ.

— Гъэзетэу «Шапсугием» икъыхэутын мэхьанэшхо иIагъ пстэумэ апэу хы ШIуцIэ Iушъом тэ, чIыдэлъф цIыфхэу щыпсэухэрэр, шъхьафитэу тиныдэлъфыбзэкIэ тыгущыIэным фэшI, ар къин дэдагъ, ау а къиныгъори къызэпытчыгъ, — къыщиIуагъ ипсалъэ «Шапсугием» иапэрэ редакторыгъэу Нэгъуцу Шыхьархъан. — Тэ тинасып къыхьыгъагъ гуетныгъэшхо ахэлъэу авторхэм, гъэзетыр цIыфхэм аIэкIэзыгъахьэхэрэм, спонсорхэм Iоф къызэрэддашIагъэр.

— Гъэзетэу «Шапсугия» зыфиIорэр хы ШIуцIэ Iушъор зичIыдэлъф адыгэхэмкIэ лъэпIэ дэдэу щыт, — еIо шапсыгъэхэм яобщественнэ парламент ипащэу КIакIыхъу Мэджыдэ. — Непэ экземпляр мини 4 хъоу ар къыдэкIы, ПсышIопэ, ТIопсэ районхэм ащыпсэурэ адыгэ унагъохэм, джащ фэдэу предприятие ыкIи организацие инхэу шъэ пчъагъэм аIэкIахьэ, адыгэхэм ящыIэкIэ-псэукIэ, якультурэ, яэкономикэ яхэхъоныгъэхэм цIыфхэр ащагъэгъуазэх. Шапсыгъэхэм яобщественнэ парламент ипащэ зэрэхигъэунэфыкIыгъэмкIэ, «Шапсугием» зэпхыныгъэхэр адыриI Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Адыгеим япресс-къулыкъухэм яIэшъхьэтетхэм, Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ икомитет, адыгэ Интернет-сайтхэу «Адыги», «Хэку», «Элот», республикэ гъэзетхэу «Адыгэ макъ», «Советская Адыгея», «Адыгэ псалъэ», «Черкес хэку», информационнэ агентствэу «Нартпресс» зыфиIорэм.

Гъэзетэу «Шапсугием» иколлектив имэфэкIкIэ къыфэгушIуагъэх регион зэфэшъхьафхэм ащыпсэурэ яколлегэхэр, шIуфэс телеграммэ редакцием иколлектив къыфигъэхьыгъ Урысыем ижурналистхэм я Союз итхьаматэу Всеволод Богдановым. Урысыем ижурналистхэм я Союз иправление иунашъокIэ хы ШIуцIэ Iушъом щыпсэурэ адыгэхэм ягъэзет «За заслуги перед журналистским сообществом» зыфиIорэ орденыр къыфагъэшъошагъ.

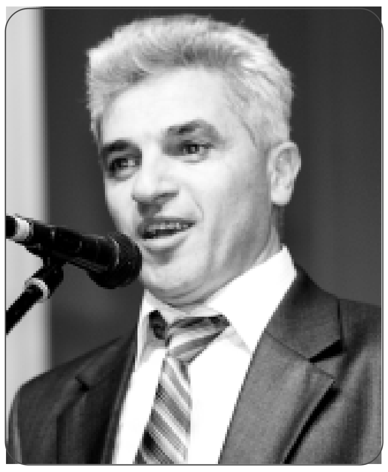

Адыгэ Республикэм щыгъупшагъэп «Шапсугием» итарихъ юбилей. АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатэу, Дунэе Адыгэ Хасэм ивице-президентэу, бэшIагъэу гъэзетэу «Шапсугием» иныбджэгъоу ыкIи игъэзетеджэу КIэрмыт Мухьдинэ иныбджэгъушIухэм тапэкIи гъэхъэгъэшхохэр ашIынэу афиIуагъ.

Гъэзетыр илъэс 20 зэрэхъугъэм фэшI щытхъуцIэу «Заслуженный журналист Республики Адыгея» зыфиIорэр «Шапсугием» иредактор шъхьаIэу Ныбэ Анзор фагъэшъошагъ.

(Тикорр.).

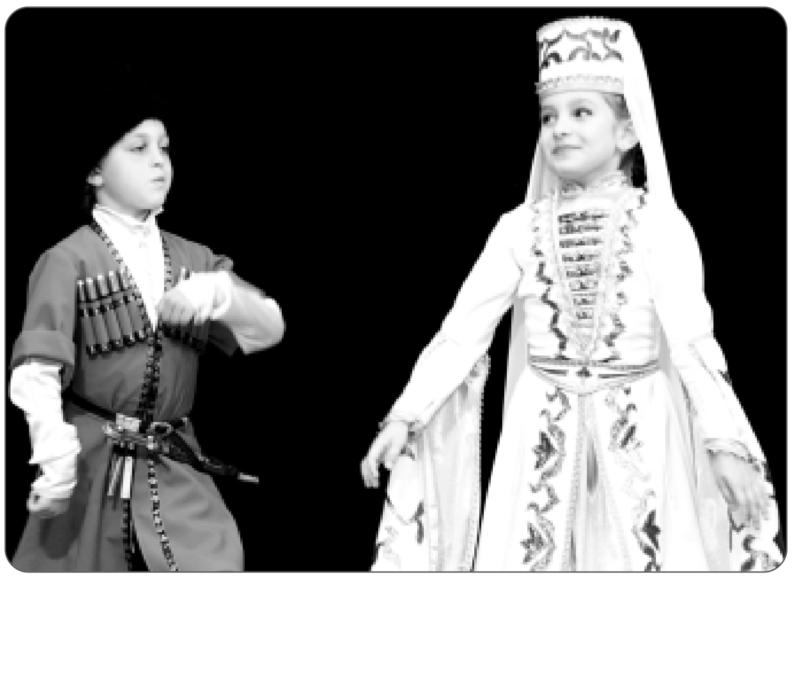

БЭДЗЭОГЪУМ инэмазшIыгъо уахътэхэр

Мафэхэр	Сэбахь нэмаз	Тыгъэр къызыкъокIырэр	Щэджэгъо нэмаз	Ечэнд нэмаз	Ахъшам нэмаз	Джац нэмаз
1	3:41	5:35	13:46	17:32	21:14	22:54
2	3:41	5:35	13:46	17:32	21:14	22:54
3	3:42	5:35	13:46	17:32	21:14	22:53
4	3:42	5:36	13:46	17:32	21:14	22:53
5	3:42	5:36	13:46	17:32	21:13	22:53
6	3:43	5:36	13:46	17:32	21:13	22:52
7	3:44	5:37	13:46	17:32	21:13	22:52
8	3:46	5:37	13:46	17:32	21:12	22:51
9	3:47	5:38	13:46	17:32	21:11	22:51
10	3:49	5:39	13:47	17:32	21:11	22:50
11	3:50	5:40	13:47	17:32	21:11	22:50
12	3:51	5:40	13:47	17:32	21:10	22:49
13	3:53	5:41	13:47	17:32	21:09	22:49
14	3:54	5:42	13:47	17:32	21:08	22:49
15	3:55	5:43	13:47	17:31	21:07	22:48
16	3:56	5:43	13:47	17:31	21:06	22:48
17	3:58	5:44	13:48	17:31	21:05	22:46
18	3:59	5:45	13:48	17:31	21:04	22:46
19	4:00	5:46	13:48	17:30	21:03	22:45
20	4:02	5:47	13:48	17:30	21:02	22:45
21	4:03	5:48	13:48	17:30	21:01	22:44
22	4:05	5:49	13:48	17:30	21:00	22:44
23	4:06	5:49	13:48	17:29	20:59	22:43
24	4:08	5:50	13:48	17:29	20:57	22:43
25	4:10	5:51	13:48	17:29	20:56	22:43
26	4:11	5:52	13:49	17:29	20:56	22:42
27	4:12	5:53	13:49	17:28	20:55	22:42
28	4:13	5:54	13:49	17:28	20:55	22:41
29	4:14	5:55	13:49	17:28	20:54	22:41
30	4:15	5:56	13:49	17:27	20:53	22:40
31	4:16	5:57	13:49	17:27	20:52	22:40

Тиурам тыгъэр къыщыкIъокIы

Роман

ЯтIонэрэ тхылъым щыщ пычыгъохэр

ХЪУРМЭ Хъусен

Сурэтыр авторым ышIыгъ

(КъызыкIэлъыкIорэр бэдзэогъум и 1-м къыдэкIыгъэ номерым ит)

— Зыгорэм емыпхыгъэу, ежь-ежьырэу зи хъурэп, ау цIыфыпсэм изэрэщыт елъытыгъ адрэ пстэури къызэрешIэкIыгъэри, нэм зэрилъэгъурэри, гум зэришIэрэри. ЩыIэныгъэр тичIыгу джаущтэу зэрэщыгъэпсыгъэр цIыфхэм бэшIагъэу агъэунэфыгъахэу щыт. Ар шъэрэ, минрэ къэушыхьатыжьыгъахэу зэрытхэгъэ тхылъхэр непэ щыIэх. Ахэм ори уяджэу зыуублэкIэ, гулъытабэмэ уакъыфигъэущыщт, — ащ зэришэнэу, сшIогъэшIэгъонэу къыщыхъурэм джыри нахь сыкIигъэгушIуэу, гъэсэпэтхыдэ дахэкIэ нахь зыфысигъэщэинэу пылъ.

КIыщым тызэрэшIокIэу ащ ыкIыбкIэ дэлъ шъоф мыиныр Къэрэсэу зыщеуалIэрэм дэжь мэфэ тыгъэшхом дышъэ Iэтэшхом итеплъэ къызэритырэ хьэорзэ хьандзоушхор къыщылъэгъуагъ. ГъэрекIуи а чIыпIэ дэдэм Мэджыдэшхом икуп колхоз былымхэм апае щызэтыралъхьэгъагъэм ар зэрэтекIырэ щыIагъэп. Джыдэдэм чъыенькъоущ бэлэрыгъэу сызыхэтым ар Саусырыкъо иныжъым зыщыIукIэгъэгъэ Хьарам Iуашъхьэу тхыдэжъым хэтэу Шъэукъарэ къыIуатэрэм фэдэу къысщегъэхъу. Сыгушъхьэ IэшIу-IэшIоу къыдэчъэжьы изэтелъхьэгъум ащ шъоожъыехэм тычъэзэ, илъэгагъэ зэрэхахьорэм тыщыгушIукIэу тызэрэлъыплъэщтыгъэр. Ащыгъум ыкIыIу тетхэу бэшIагъэу тшIэжьы хъужьыгъэхэу, мэфэ реным ащ Iоф щызышIэщтыгъэ хъулъфыгъэхэм язэдэсэмэркъэу тыдихыхыти, зэрэфэбэшхори тщигъупшэжьыгъэу талъыплъэу ыкIи такIэкIэдэIукIэу апэмычыжьэу бэрэ тыщысыщтыгъ.

Анахьэу тыдэзыхьыхыщтыгъэхэр Лахъурэ Мэдрэ зэрэхъотIэ-бжьатIэхэрэр, Мащэ икъэбар щхэнхэр ары. Зыфэдэхэр умышIэмэ, ахэр адрэмэ зыкIи атемыкIхэу, яIофшIэн фэшъхьаф ашъхьэ имылъэу къыщыхъущт. Ау тIэкIурэ уазылъыплъэкIэ, зи зэмыжэгъэ гъэпсыкIэхэу къахафэхэрэм зыдэмыгъэхьыхын плъэкIырэп. Ахэм ащыщ сурэтхэу сынэгу къыкIэуцожьхэрэм мэкIэ-макIэу а мэфэ IофшIэгъу плъырхэм сахащэжьэу рагъажьэ...

Шъэожые заулэ тыхъоу джыри хьэорзэзэтелъхьапIэм тыкъэкIуагъэу, хьандзоу рагъэжьагъэм ыкIыIу тетхэм талъэплъэ. Хьэуарзэу тракторитIум апышIэгъэ гъучIым зэтегъэщэгъэ гъум зэхэхьыгъэу кIыхьэхэу апышIагъэмкIэ афыдалъэшъуаерэр зы чIыпIэ щызэтегъэуагъэ мыхъуным пае, пстэуми Iэжь-лъэжьэу зэрагъэзафэ. Лахъуи зэрэгуIэрэр къыхэщы. Ащ зичэзыу орзэ IэпIэшхоу къехьылъэкIыпэзэ куахъомкIэ къыIэтыгъэр лъыкIуати, зегъэтIылъым, жьы тIэкIу зыIуигъэхьанэу куахъор ыбгъукIэ хиIуи, пкIантIэр зэрилъэкIэу уцугъэ. Ащ ошIэдэмышIэу Мэд екIошъылIэшъ, къыIэпипхъотыгъэ хьэорзэ пэIошхор чэрэгъузэ, тэ тыздэщысымкIэ къегъэбыбы ыкIи реIо: «Iоф пшIэнэу укъэкIуагъэмэ, зыбгъэдахэу укъысфытемыт». Ар мыдрэми фигъэгуныя. Шъыпкъэ, иныбджэгъу къыришIагъэр игуапэ фэдэу зыкъишIызэ, къыреIо: «Олахьэ игъо шъыпкъэм а пшIагъэр. ПкIантIэр къысегъэчъэхти, сэри ар есыдзызын сихьисапыгъ».

IIофшIэн зеублэжьми, Мэд къызэрэдэзекIуагъэр къыримыдззгъахэ фэдэу зишIыщтыгъ. Ау тIэкIу тешIагъэу, хъугъэри зэкIэми ащыгъупшэжьыгъэнба зыщыпIоным, джыри зэнэкъокъум хэтхэу яшъыпкъэу Iоф ашIэу къыпщыхъузэ, Мэд хьандзо гъунэм зыщыIухьагъэ горэм ащ Лахъу еIункIышъ, регъэпкIэхы. Зытетхэр лъэгагъэми, зи къыщышIынэу щытыгъэп, етэкъохыгъэ уарзэр Iужъоу хьандзо лъачIэм кIэрылъыгъэти. Мэд къызщыцохъужьыгъэу зышыутхыпкIыхьажьэу зыригъажьэкIэ, Лахъу ащ екуу: «ПытIыжькъор, дэгъоу пшIагъэ узэрехыгъэр, сишляпэу пкIантIэм ыгъэшIуагъэр гъушъыжьыгъэмэ, къызыдыдэхьыежь». Адрэм къыреIожьы: «Ар къысэпIожьын ищыкIагъа, ащ паеба сэри сыгуIэзэ сызыфехыгъэр» ыкIи шляпыр къештэжьышъ, хьандзом ичэпэкIэгъэзыкI лъэныкъокIэ хьалъэкъуиплIэу къыдэпшыежьы. Ау шляпыр джау сыдми фидзыжьырэп. Апэ иIэплъэкIыжьые джыбэм къырехышъ, телъэкIыхьэ фэдэ ешIы, етIанэ екIуалIэ, щегъэтIысхьажьы. Джащыгъум исэмэркъэу жэдэони щыгъупшэрэп. «Мыщ ышъхьашъо пIокIабззышъ, тыгъэр къызэрэтепсэу шъхьэкуцIыр къэпшIапшIэу къызыригъажьэкIэ гъэшIэгъонхэр зэрэIэкIашIэхэрэм шъуришыхьатышъ, джы къызэIыхьапэмэ шъори шъуримытэкъохыным пае, ишляпыжъ щыгъмэ нахьышIу», — ащ щытхэм ареIо.

Шейкэ игъунэгъулIэу Мащэ уарзэр къыдызэтезылъхьэхэрэр игъорыгъоу IууIухьэхэзэ, ащ заом «къыщехъулIэгъагъэхэм» якъэбар къызырырагъэщажьэкIэ, ныбэшъоуз тишIызэ тедэIу. Сэ ахэр зыкIысикIасэхэр, зэкI пIоми хъунэу самолетым исхэу къехъулIэгъагъэхэу ащ зэрыIорэр ары. Шъыпкъэр пIощтмэ, Мащэ заом икIыхьапIэкIэ хэлэжьагъэу, лIыгъэу щызэрихьагъэм пае медальхэри, ордени иIэхэу къэкIожьыгъагъэу аIоми, ар летчикэу, татэ Осмэн фэдэу самолетым исэу, фашистыжъхэм язаозэ хьалэчыр ахигъахьэщтыгъэу рыгущыIэхэу зыкIи зэхэсхыгъэп. Ежьми самолетым зэрифэщтыгъэу ыIорэп, ащ исэу быбыхэзэ, а хъугъэшIагъэхэр къехъулIагъэхэу къеIуатэх нахь.

Ахэр мышъыпкъэхэу, ежь Мащэ къыугупшысыхэзэ къызэхелъхьэхэу зыIорэ нахь инхэм адезыгъаштэхэрэр кIэлэцыкIухэм ахэтых. Ау ащ пае къагъанэрэп зэпеохэзэ, зэхэзымыхыгъэхэу къашIошъуныхэрэм яшъыпкъэу къафаIотэжьынри. Джы тычъыезэ, чэщныкъом тыкъагъэущыгъэми, Мащэ икъэбархэм зы гущыIи ахэтымыгъэзэу къыкIэтIотыкIыжьын тлъэкIыщт. Сэ загъорэ сыкIэрыс шъыпкъэу, ахэр къысфиIуатэхэрэм фэдэу, мэкъэ рэхьат стхьакIумэ итэу икъэбархэм гурышэкIэ сарищэжьэу къыхэкIы. Джыри сынапIэхэр зэтеслъхьагъэхэу «седэIу нэмыц генералым дышъэ портсигарыр къызэрэритыгъагъэм»:

«Ащыгъум адыгэ чIыгум фашистыжъхэр къихьэгъэхэу къодыеу, дзэм хэт нахь шхончэо щэрыохэм маршалэу Жуковым ыдэжь таригъэщи, — мэкъэ рэхьаткIэ къырегъажьэ, — унашъо къытфишIыгъагъ: пыеу къытэкIугъэр зыфэдэ мыхъугъэу жъалым, мэхъаджэ. Шъощ нэмыкI ифэшъуашэ щыIэп, псынкIэу фрицхэм яIоф шIэгъэн фае». Совещаниер ыкIэм зыфэкIом, сэ къысэкIуалIи къысиIуагъ:

— Шыблэкъор, бэлахьэ дэдэу узэрэзаорэр мафэ къэси къысаIожьышъ, бэшIагъэ услъэгъу зысшIоигъуагъэр. УлIэхъупхъ, къыкIемыгъэч, зэкIэ фашистыжъхэр зэтетэукIэфэхэкIэ джаущтэу машIор къибгъэкIэу узэрэзэо зэпытыщтым сицыхьэ тель, — къысфэразэу сIапэ пытэу къефызы. ЕтIанэ сынэмэ къакIаплъэзэ къыпегъэхъожьы: — Джыдэдэм шъузыдэбыбыщтыр шъо, адыгэхэм, шъуичIыгужъ, пшъэрылъэу щышъуиIэр зэрэгъэцэкIэгъоe дэдэм пае, о уахэмытмэ зи къызэримыкIыщтыр къыдэтлъыти, уахэдгъэхьагъ, урякомандирыщт ыкIи. КъыбгурыIуагъа, майорэу Шыблэкъор?

— Сэ сымайорэп, товарищ Жуков, сыдзэкIолI къызэрыкIу ныIэп, — сыкъэгуIэ.

— Ащ фэдэ мэхъуа о бгъэхъагъэр бгъэхъагъэу, — ыгу къео мо дзэ пэщэшхом. — КIо ар Iофэп, етIанэ сэ зыгорэм сыкъегупшысэщт. Ащ изакъоп, къызэрэжъугъэзэжьэу садэжь занкIэу зыкъэгъэхьи, апэ отпускым узгъэкIощт, мэзэ заулэ горэм шъуадэжь зыкъыщыбгъэпсэфынэу. Икъущтыгу цIэхэр окопым зэрэщыбгъэшхагъэхэр, джы шъуиунэ уисэу уянэ дэгъоу ышIэу зыфапIорэ чэтщыпсымкIэ къыпIорэупхъухь.

— Угу къысэмыгъабгъ, товарищ маршал, зэошхор кIозэ мэзэ заулэрэ зысфэгъэпсэфышъуштэп, совесть зэ позволит, — дезгъаштэрэп.

— Адэ мэфэ тхьапшым укъезэгъына? — къысэупчIы, мо лIыр къысфэгумэкIэу.

— Тхьамафэри сфэхъущт, сянэ пхъэкухьэ горэ Пэнэлъэшхом къыфисщы шIоигъоу письмэ къысфитхыгъэшъ, ар фэсымыгъэцакIэ хъущтэп.

— Адэ дэгъуба, Шыблэкъор, уянэ пхъэ къыфэпщэнэу а тхьамафэр сэ отпускэу къыостыщт. Ар къызэшIоогъэкIыфэ ЛIыхъужъ жъуагъохэр тымыухэмэ, ори узэрахэзгъэфэщтми сегупшысэщт, — зыфэдэ мыхъугъэ маршалым къысеIошъ, IаплIкъорэгъэшхокIэ сыкъегъэкIотэжьыгъ.

ЕтIанэ самолетым тырагъэтIысхьи, ошъогум тыращагъ, ащ тыкъиукIызэ, фашистыжъхэр зэозапсэ тшIынхэу, тичIыгу тыукъэбзыжьынэу. ЛъэгэкIаеу тытетэу тыбыбызэ, тутын сешъо сшIоигъоу папиросэу «Беломорыр» зыIузгъани шъхьаем, сызыдисхэм сэщ нэмыкI тутынашъо ахэтыгъэпти, зэрэхэзгъэнэн сырныч зыми ымыIыгъэу къычIэкIыгъ. СтхьакIумэ пакIэхэр пыбэгыкIыгъэхэшъ, сшIэщтыр сымышIэу сепэгъогъоухэу сыщысызэ, сшъхьэ къэсIэти шъхьангъупчъэм сызеплъым, къащ шIуцIэжъ зэшIоIонтIыкIыгъэхэр зытет фашист самолетэу генерал горэм зэрифэрэр блэгъабзэу къыдгохьагъэу зэрэбыбырэр слъэгъугъэ. Сивинтовкэ псынкIэу къызэдезгъадзи, моу сыкIэкIэоньшъ, есыутэхын зышъсIоным, мо фашист генералыжъым гъэрэу зыкъытынэу ыIитIу къыдигъэчъайи, зимышIэжьэу къэкуоу къыригъэжьагъ:

— Гитлер капут! Гитлер капут!

— Сэри сэшIэ ар капут зэрэхъущтыр, джы сэ сызыпылъыр о капутыр къыпфэзгъэкIонэу арышъ, уисамолет бак зыдэщылъыр моу къэгъэлъагъу, джыдэдэм сыкъеоньшъ, машIор къыкIезгъэдзэнэу, — есэIожьы.

— Тхьэр осэгъэлъэIу, Шыблэкъор, о уищэрыугъэ щымыгъуазэ гори нэмыцыдзэм хэтэп, ащ пае къыпщэщтэх. Сэри сэшIэ сисамолет узэрэблэмыущтыр. Ау Iофыр, гъэлэгъакIэу сыкъитIысхьагъэшъ, зыгорэ зыребгъэщытхъэкIэ, икIэрыкIэу язгъэгъэлэжьынэу хъущт. Джащыгъум «орорэу джы краскэ къэгъот» ыIонышъ, Гитлер сыригъэзыщт. Ау тэ къесэбгъэхыщта, ежьым ышIэрэп шъхьаем, мы заор къызышъотшIылIагъэм ыуж краскэхэмкIэ тиIоф боу дэй дэдэ хъугъэ.

— Ар о сыдэущтэу къыбгурыIуагъа, унэмыцыбзэп, уцыджаныбзэп? — Мэд лакъырдэу еупчIы.

— Ежьым адыгэбзэ къабзэ ышIэу къычIэкIыгъ. ЫшIэнба адыгэ чIыгур зыштэнэу Гитлер къыгъэхьазырыгъэхэм ахэтыгъэмэ? Ащ фэдизэу гуIэжьырэм сыгу ыгъэплъыгъэу сеупчIы:

— Арэу уикIэтIэркъожь ушъхьасымэ, сыда узезыфэрэр?

— Адыгэ чIыгум идэхагъэ зэкIэри рэгущыIэти, зэзгъэлъэгъу сшIоигъуагъэ нахь, зы гухэлъ дэий къыфысиIагъэп. Инэу сыгу рихыгъ, зэо ужым отпускыр щызгъакIо сшIоигъошъ, табыумэ, сытIупщыжь. Ащ пае къыпфэсымышIэн щыIэп.

Ухэтми, мощ фэдизэу лъаIорэм угу егъунба, уеплъынкIэ фашист хъурай шъхьаем, цIыфба, зэрэщтагъэм нахь хэмылъэу къэгъын къодыеу, ыIэхэу къыдезгъэгъэчъэягъэхэр зэкIэсысэх, ыцэхэу зэтеохэрэм исамолет агъэкIэзэзы. Арти, «тумтэкъашъэ Тхьэм ешI а заор, мощ фэдэ пый генерал тхьамыкIэр гуIэжьызэ еоутэхыкIи лIыгъэ хъунэп» сIуи, ащ секуужьыгъ:

— Арэп, ощ фэдэ фриц мэхъуа, зао зэришIылIагъэм езэонэу фэмыеу! — игъэпсыкIэ сымыгъэшIэгъон слъэкIырэп.

— Гитлерышъ заор къышъозышIылIагъэр, ежьыр орэзао, сэ сыптIупщыжьмэ, нэужым уапэ зыкъисымыгъэфэжьынэу гущыIэ осэты. Ау зыкIэ сыолъэIущт. Шъуикъушъхьэ дахэхэм, шъуинэмыкI чIыпIэ хьалэмэтхэм саумэхъыгъэшъ, сурэт атесхынэу фитныгъэ къысэт, — еIошъ, фотоаппаратыр къысегъэлъэгъу.

— О узигенерал ГитлерыжЪыр егъашIи заом щытекIощтэп. Ащ нахьэу умыбылым нэмыIэмэ, ситутын зэрэхэзгъэнэн сырныч горэ къысэти, санэIу зырегъэх, — есIуагъ.

— Ащ пае укъэзгъэнэна, Шыблэкъор, узэрэлI шъыпкъэм пае нэпэеплъ тыни къыпфэсшIы сшIоигъу, — еIошъ, сырныычым кIыгъоу дышъэ портсигарэу бгъэшталъэм къищыщтыгъэри къысфещэи.

— Ар къыIыпхыгъэуи къэпIощт джы, — зичэу чылэгъунэ шъофыр къеолIэрэ Алый цIыкIу ащ лакъырдэу федзы.

— О дышъэ къыпфащэигъагъэмэ къаIымыхыщтгъэу ара къибгъэкIырэр? — Мащэ губжыгъашъо зырегъэшы.

— Ащ къыригъэкIырэр нэмыц генералым зи къуимытыгъэу ары, — Мэджыдэшхоми къыкIегъэблы.

— ЕгъашIи мышъыпкъэ къэсIуагъэу цIыф зэхихыгъэп. Ащ къысимытыгъэмэ, мыр тыдэ къикIыгъэу къышъуIошыра? — Мащэ игалифи шIуцIэ джыбэ куоу еIэбэжьышъ, гъучI тутынылъэ къэмланэу тыгъэнэфыпсыр зытеджэгукIырэр къарегъэлъэгъу.

— Олахьэ ащ фэдэу фыжьыбзэу ныбжьи дышъэ сымылъэгъугъэм, тыжьыным фэдэкъабз, — Лахъу джы къыхэгущыIэ.

— Шъо зыр ары пшIошIа мыр зэзгъэлъэгъун фаеу хъурэр? Ар пэпчъ мы тыгъэ нэфышхор къытепсэ, пкIыхьыгъэмэ зыкIэжъугъэшIагъорэр сыда? — Мащэ рэхьатэу ащ джэуап ретыжьы.

— Дэгъоу ар къыдгурыбгъэIуагъ. Джы мыдэ къэIуат Жуковым а укъызэригъэгугъэгъэ ЛIыхъужъ Жъуагъор къызыкIыуимытыжьыгъэр, — ащ Мэд еупчIы.

— Олахьэ а лIым зыгори имылажьэм. Лэжьэшхор зытефагъэхэр «Нэмыц генералыр ытIупщыжьыгъ», — aIуи, бзэгу сызыхьыгъэхэр арых. Ежь Жуковри ащ инэу зэридзагъэ ыкIи заор тыухыгъэу ыгу къеуапсэу моущтэу къысфитхыгъагъ: «Товарищ лъапIэу Шыблэкъор, гущыIэу къыостыгъагъэр згъэцэкIэжьынэу пэрыохъу къызэрэсфэхъугъэхэр сыгу Iаеу хэкIы. КIо ащ пае зымыхъужь, Дышъэ Жъуагъо уимыIэми, лIыхъужъэу узэрэзэуагъэр сэ дэгъоу сэшIэ.

ЛъытэныгъэшхокIэ къыпфэзышIырэ маршалэу Жуков» — ыIоу ежь ыIэкIэ кIэтхэжьыгъагъ.

«А зэхиIухьэхэрэм апае, ышIошъ мыхъухэзэ, къызыдимыкIыжьыщт Хьатырамытыку зэгорэм ябгъэщэнкIэ дэгъуба мор!», — ХьаIушъожъкъор иш гъожьыжь тесэу къызщыIулъэдагъэ горэм хьопсэ макъэкIэ зэриIогъагъэр ошIэдэмышIэу сыгу къэкIыжьыгъэу сшъхьэ къэсэпхъуатэ. Ащ дэжьым Мащэ икъэбархэм ядунай хьалэмэтэу сызыхэтыгъэр кIодыжьыгъэу, къызэтынэкIыгъэхэ хьандзошхор ибэ теплъэ иIэу пчэдыжьыпэ зэгъокIым къыхэщэу сэлъэгъу.

(Джыри къыкIэлъыкIощт).

ИСКУССТВЭР — ТИБАЙНЫГЪ

КРАСНОЯРСКЭРЭ АДЫГЕИМРЭ

язэпхыныгъэхэр мэпытэх

Красноярскэ и Къэралыгъо Академическэ къэшъокIо ансамблэу Михаил Годенкэм ыцIэ зыхьырэмрэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Академическэ къэшъокIо ансамблэу «Налмэсымрэ» зэгъусэхэу Мыекъуапэ къыщатыгъэ концертыр искусствэм ишэпхъэ лъагэмэ адештэ. Хэгъэгу мэфэкIышхом фэдэу пчыхьэзэхахьэр зэрэкIуагъэм тигъэгушхуагъ. Къашъом дунэе мэхьанэу иIэм изыкъегъэIэтын зэхэщакIомэ яIахьышIу хашIыхьагъ, гъэзетымкIи «тхьашъуегъэпсэу» ятIожьы тшIоигъу.

Зэкъошныгъэм ипчыхьэзэхахьэ рагъэжьэным ыпэкIэ пресс-зэIукIэр «Налмэсым» и Унэ щыкIуагъ. Фольклорым, лъэпкъ гупшысэм, политикхэм агощырэ шъолъырхэм яхэбзэ гъунапкъэхэр искусствэм зэрэзэрипхыхэрэм зэхахьэм щытегущыIагъэх.

«Налмэсым» тебгъукIон тлъэкIыщтэп»

Сыбыр чыжьэ къикIыгъэ къэшъокIо ансамблэм ихудожественнэ пащэу, Урысыем изаслуженнэ артистэу Владимир Моисеевым пресс-зэIукIэм къыщиIуагъ Темыр Кавказым концертхэр къыщитынхэу Хлопониным къызэрэригъэблэгъагъэхэр.

— Адыгеир Къыблэ шъолъырым зэрэхэтыр тэшIэ, — еIо Владимир Моисеевым. — Темыр Кавказым шъухэмыхьэрэми, дунаим щыцIэрыIо «Налмэсым» тебгъукIон тымылъэкIыщтэу тлъытагъэ. «Налмэсыр» Сыбыр дэгъоу щашIэ, щагъэлъапIэ.

Урысыем изаслуженнэ артистэу, Адыгеим инароднэ артистэу, «Налмэсым» идиректорэу Бастэ Азмэт пресс-зэIукIэр зэрищэзэ, хьакIэхэм нэIуасэ тафишIыгъ, бысымхэм ящыIакIэ тыщигъэгъозагъ.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и Министерствэ иотдел ипащэу, Адыгеим культурэмкIэ изаслуженнэ IофышIэу Шэуджэн Бэлэ Академическэ ансамблитIури Мыекъуапэ зэрэщызэIукIагъэхэм ошIэ-дэмышIэ Iоф къызэрэхэмыхьагъэр къыIуагъ. Мыщ фэдэ концертхэм лъэпкъхэр зэрэзэфащэхэрэр, зэкъошныгъэр зэрагъэпытэрэр, шэн-хабзэхэм гукIэ зафэдгъэзэжьзэ, дэхагъэм тызэрегупшысэрэр хигъэунэфыкIыгъэх.

— Красноярскэ иансамблэ ихудожественнэ пащэу Владимир Моисеевыр искусствэр шIу зыщалъэгъурэ унагъом щапIугъ. Владимир ятэжъэу Игорь Моисеевыр дунаим щашIэ, ащ IофшIагъэу къыгъэнагъэр щысэтехыпIэ бэмэ афэхъу.

Сыбыр иансамблэ ипродюсерэу Гурам Квициние ныбджэгъуныгъэмрэ искусствэмрэ зэрэзэпхыгъэхэм, Абхъаз Республикэу игупсэмрэ Урысыемрэ язэпхыныгъэхэр искусствэм зэригъэпытэхэрэм, Къыблэ шъолъырымрэ Темыр Кавказымрэ язэдэпсэуныгъэ лъыгъэкIотэгъэным общественнэ-политикэ мэхьанэу хэлъыр щысэ зэфэшъхьафхэмкIэ къыIотагъ.

2008-рэ илъэсым къыщыублагъэу Красноярскэ иансамблэ идиректорыр Урысыем культурэмкIэ изаслуженнэ IофышIэу Лидия Федяевар ары. ИIэнатIэ зыIухьагъэм ыуж ансамблэр мылъкоу иIэмкIи, зэхэщэн IофхэмкIи зэрэпытагъэр пресс-зэIукIэм заулэрэ къыщаIуагъ. Лидия Федяевам хабзэм икъулыкъушIэхэмрэ ансамблэмрэ язэпхыныгъэхэр лъэхъаным диштэнхэм фэшI кIэщакIо зыфэхъугъэ Iофыгъомэ ащыщ лъэпкъ искусствэр хэбзэ Iэшъхьэтетхэм сыдигъуи янэплъэгъу игъэтыгъэныр.

«Налмэсым» ихудожественнэ пащэу, Урысыем изаслуженнэ артистэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу Къулэ Мыхьамэт зэIукIэм къыщиIотагъ тиреспубликэ ия 20-рэ илъэс тызэрэпэгъокIырэр, «Налмэсым» ия 75-рэ илъэс мыгъэ зэрагъэмэфэкIыщтыр.

Къашъохэм лъэпкъхэм язэфыщытыкIэхэр зэрагъэпытэхэрэм, дунаим мамырныгъэр къыщыухъумэгъэным къэшъокIо ансамблэхэм яIахьышIу зэрэхашIыхьэрэм Владимир Моисеевыр, Шэуджэн Бэлэ, Гурам Квициние, Къулэ Мыхьамэт къатегущыIагъэх. ЗэхъокIыныгъэу Урысыем щыкIохэрэм Красноярскэ иансамблэ ахэмыткIухьэу ынапэ къыгъэнэжьын зэрилъэкIыгъэми хьакIэхэм яеплъыкIэхэр къыраIолIагъэх.

— Тишэн-хабзэхэр искусствэм иамалхэмкIэ къэтыухъумэнхэм фэшI СССР хэгъэгушхом тыщыпсэузэ опытэу тиIэ хъугъагъэр тэгъэлъапIэ. Фольклорым удэлэжьэным пае блэкIыгъэ уахътэм уфызэплъэкIыжьын, шIушIагъэу уинахьыжъмэ алэжьыгъэр зэрэлъыбгъэкIотэщтым упылъын зэрэфаер къыдгурэIо, — къыIуагъ Владимир Моисеевым.

«Налмэсыр» Красноярскэ зэрэщыIагъэм, ансамблэхэм язэпхыныгъэ щыIэныгъэм зэрэщагъэпытэрэм, опыт зиIэ артистхэмрэ ныбжьыкIэхэмрэ ансамблэм щызэдэлэжьэнхэм пае репертуарыр ащ диштэу гъэпсыгъэн зэрэфаем пресс-зэIукIэм хэлэжьагъэхэр къатегущыIагъэх, упчIэхэм яджэуапхэр къатыжьыгъэх.

Концертыр

ТIысыпIэ нэкI имыIэжьэу концертыр кIуагъэ. Израиль, Тыркуем, Европэм ихэгъэгухэм къарыкIыгъэхэри пчыхьэзэхахьэм щытлъэгъугъэх.

Уилъэпкъ иискусствэ идэхагъэ, ишэн-хабзэхэр къашъохэмкIэ къэпIотэнхэ зэрэплъэкIыщтыр концертым щытлъэгъугъ, — къытиIуагъ купым ыцIэкIэ Цопсынэ Фэрхьат. — Тхьаегъэпсэух зэхэщакIохэр.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэу Чэмышъо Гъазый щытхъу тхылъхэр хьакIэмэ аритыгъэх. АР-м и ЛIышъхьэ ипшъэрылъхэр зыгъэцэкIэрэ КъумпIыл Муратэ зыкIэтхэжьыгъэ шIуфэс тхылъэу министрэм Красноярскэ иансамблэ ритыжьыгъэм къыщеIо тапэкIи тизэпхыныгъэхэр гъэпытэгъэнхэм зэрэпылъыщтхэр.

Концертыр зэрэкIуагъэм, пчыхьэзэхахьэм гупшысэу тигъэшIыгъэхэм афэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр «Адыгэ макъэм» къыхиутыщтых.

ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Сурэтхэр зэхахьэм къыщытырахыгъэх.

Зэхэзыщагъэхэр: Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдэзыгъэкIырэр: Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор шъхьаIэр
ДЭРБЭ ТИМУР

Редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр
АУЛЪЭ Руслъан

Редактор шъхьаIэм игуадзэр — пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр
ХЪУРМЭ Хъусен

ПшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр
НЭПШIЭКЪУЙ Заур

Редакцием зыдэщыIэр: 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79, редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.
E-mail: **adygvoice@mail.ru**

ЗыщаушыхьатыгъэР: Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр **ПИ №10-3892**

Зыщыхаутырэр ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4306
Индексхэр 52161 52162
Зак.1710

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00